

בריתי יצחק

קונטרס

דחיית היתרים
של פאות מהודו

נכתב בעה"ת ע"י
מורנו הגאון רבי יצחק ברנד שליט"א

יו"ל בס"ד ע"י
מכון בריתי יצחק
עיה"ק עמנואל ת"ו
י"ט אב ה'תשפ"א

מהדורא שניה

קונטרס דחיית היתרים של פאות מהודו

דחיית היתרים של ספר "תקרובת ע"ז, דורון או עבודה" מהרב שלום פנחס סג"ל לאנדא, וכן של ספר "הכצעקתה" של הרב יואל שילה, וכן של ההיתר של הרב חיד"ו וייס, וכן של ההיתרים של הגאון הרב דב לנדו, ויתר ביאור של תשובות הגרי"ש אלישיב זצ"ל, מה עיקר סיבת חזרתו מתשובתו להיתר בשנת תש"נ, לאיסור בשנת תשס"ד

[יא] היתר שזה לא תקרובת אף שזה עבודה .... יד	[א] המקורות הבסיסיים ..... ג
[יב] היתר שאין העבודה כחפצא אלא רק ממונות ..... טו	[ב] האם צריך נתינה לעבודה זרה או מספיק מעשה עבודה לע"ז ..... ג
[יג] דמיון למוֹלך שזה לא ע"ז ..... טז	טענת הרב שלום פנחס סג"ל לאנדא שתקרובת הוא רק לשון נתינה לע"ז
[יד] דחיית היתר שע"ז דמיוני אינו ע"ז ועשית פסל מהקב"ה ..... טז	[ג] מפרת הגילוח שהעוונות נמצאים בשערות וצריך לגלח ..... ה
בענין העושה פסל מהקב"ה וענין ע"ז של הודו ושל עגל בדברי רס"ג	[ד] דחיית הראיות של הרב לאנדא ..... ו
[טו] יש הרבה מקורות שיסוד הע"ז של הודו הוא בכוכבים ..... יח	שהביא ראשונים ואחרונים שתקרובת הוא רק נתינה ולא שבירה
[טז] עוד הרבה מקורות שאנשי הודו הם עובדי עבודה זרה ..... יט	[ה] יש מקורות שיש גם נתינת שער בתגלחת בהודו ..... ט
[יז] השינויים שגרם להגרי"ש אלישיב לחזור מן ההיתר ולאסור ..... יט	[ו] השגות על ספר "הכצעקתה" של הרב יואל שילה ..... יא
[יח] בירור שהפאה לא מהודו ..... כא	[ז] דחיית היתר של הרב חיד"ו וייס שהגילוח לא עבודה ..... יא
[יט] חומר הנאה מתקרובת ע"ז יותר מאכילת חזיר ונבילה ..... כב	[ח] המסקנא שגילוח זה עבודה ..... יב
כרוז מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א בשם מרן הגרי"ש אלישיב זצוק"ל שפאות מהודו הם תקרובת ע"ז ..... כג	[ט] דחיית היתרים של הגאון הרב דב לנדו שליט"א ..... יב
מכתב הגאון רבי שריאל רוזנברג שליט"א בענין הפאות ..... כד	[י] מנהג אבותיהם בידיהם ..... יג

המקורות הבסיסיים

[א]

עבודה זרה (דף נ ע"ג): אמר רב יהודה אמר רב: עבודת כוכבים שעובדין אותה במקל, שבר מקל בפניה - חייב, זרק מקל בפניה - פטור. א"ל אביי לרבא: מאי שנא שבר? דהוה ליה כעין זביחה, זרק נמי הוה ליה כעין זריקה! אמר ליה: בעינא זריקה משתברת וליכא.

עבודה זרה (דף נא ע"ב): אמר ר"נ אמר רבה בר אבוה אמר רב: עבודת כוכבים שעובדין אותה במקל, שבר מקל בפניה - חייב ונאסרת, זרק מקל לפניה - חייב ואינה נאסרת. א"ל רבא לר"נ: מאי שנא שבר? דהוה ליה כעין זביחה, זרק נמי הוה ליה כעין זריקה! א"ל: בעינן זריקה משתברת וליכא.

פנהדרין (דף סג ע"ב): הנה אבות: זיבוח קיטור ניסוך והשתחוואה. מהנה - תולדות: שבר מקל לפניה.

רמב"ם (הלכות עבודה זרה פ"ג הלכה ד): עבודת כוכבים שעובדין אותה במקל, שבר מקל בפניה חייב ונאסרת, זרק מקל בפניה חייב ואינה נאסרת, שאין זריקת המקל כעין זריקת הדם שהרי המקל כמו שהוא והדם מתפור.

שו"ע (יו"ד סי' קלט סעי' א): תקרובת, כל שכיוצא בו קרב על גבי מזבח, כמו כל מיני מאכל, כגון בשר, שמנים וסלתות, מים ומלח, אם הניחו לפניה לשם תקרובת, נאסר מיד. אבל דבר שאין מקריבין ממנו בפנים, אינו נאסר אלא א"כ עשה ממנו כעין זביחה או כעין זריקה המשתברת, והוא דרך לעבדה באותו דבר, אף על פי שאין דרך לעבדה בזה הענין. כיצד, עבודת כוכבים שעובדים אותה שמקשקשים לפניה במקל ושיבר מקל לפניה, נאסר, מפני ששבירת המקל דומה לזביחה. אבל אם אין עובדים אותה במקל כלל, ושיבר מקל לפניה, אינו חייב ולא נאסר. ואם עבדה בקשקוש מקלו, והוא דרך עבודתה חייב ולא נאסר.

יש שני סוגי תקרובת, אחד דבר שמקריבים ע"ג המזבח, ובזה צריך להניח לפניה גם בלי שבירה, ויש תקרובת שאינו דומה לעולה ע"ג המזבח, ובזה צריך שבירה לפניה.

מצאנו עבודה שחייבים עליו מיתה וכתר בהעברת השער, בספר המצוות לרמב"ם (מצות לא תעשה, ו): שם (סד, ב) אמרו שלש כרתות בעבודה זרה למה אחת כדרכה ואחת לשלא כדרכה ואחת למולך. רוצה לומר כי מי שעבד אי זו עבודה זרה שתהיה באי זה מין שיהיה מן העבודות הנה הוא חייב כרת ובתנאי שיעבוד אותה כדרכה כלומר בדבר שדרכה שתיעבד בו כמו פוער לפעור וזורק אבן למרקוליס ומעביר שערו לכמוש.

ספר החינוך (פסחת יתרו, מנחה כט): שלא נעבוד שום עבודה זרה בעולם בדברים שדרכה שעובדים אותה המאמינים בה, ואף על פי שאין עבודתה כאחת מארבע עבודות שאמרנו למעלה, מכיון שעבדה במה שדרכה להעבד חייב, ואף על פי שעבודתה דרך בזיון, כגון הפוער לפעור וזורק אבן למרקוליס ומעביר שערו לכמוש, שנאמר [שמות, כ, ה] ולא תעבדם, כלומר במה שדרכך להעבד אי זו עבודה שתהיה.

לשון מעביר שערו היינו הסרת שער, כעין מה שכתוב בניזיר (דף י"ז ע"ב) וטמא ראש נזרו, בטהור שנטמא הכתוב מדבר - שהוא טעון העברת שער והבאת ציפרין,

האם צריך נתינה לעבודה זרה או מספיק מעשה עבודה לע"ז

טענת הרב שלום פנחס סג"ל לאנדא שתקרובת הוא רק לשון נתינה לע"ז

[ב]

כדי להתיר הפאות של הטמפלים של הודו, כתב הרב לאנדא (מאמר מקרובת ע"ז דורון לו עבודה) שכוונת המגלחים לא לתת השערות לע"ז, אלא להוריד את הטומאה של השערות ולנקות את עצמם, כגון לשבור את היופי מפני שזה מביא גאווה וצריך לשבור את הגאווה. וזה לדעתו לא נחשב לתקרובת, אף דלענין חיוב מיתה נחשב עבודה.

ומביא (עמוד 1-2) הרבה מקורות שלשון תקרובת הוא דורון, ולא מספיק עבודת השחיטה או עבודת השבירה, וממילא יצא לו, שאם כוונת העובד של גילוח השערות הוא רק לסלק השערות משום שזה טמא בגלל שזה מביא יופי וזה גאווה וצריך לסלק הגאווה, או שהעוונות מתפשטים על השערות וזה צריך לסלק ולאבד על ידי הגזיזה, אין זה תקרובת ע"ז, אף שדרך עבודתו בכך, וסברתו שלענין איסור תקרובת צריך נתינה ואין כאן נתינה לע"ז אלא מעשה סילוק ואיבוד של הדבר.

וזה נכון שכך דרך כלל הלשון תקרובת הוא דורון, אולם שבירת מקל שזה תולדה של שחיטה, ונאסר מדין תקרובת [ע"ז (דף נ"א ע"ב), רמב"ם (הל' ע"ז פ"ג הל' ד), שו"ע (יו"ד סי' קלט סעי' ג)] נתחדש שאף שאינו נותן דבר לע"ז, אלא מעשה השבירה זה נקרא ג"כ תקרובת. כמו שחיתת בהמה לע"ז, שאף שאינו ממשיך לזרוק הדם ולא להקריב אימורים או אברים למזבח, העבודה של השחיטה זה כבר תקרובת. וזה מבואר בגמרא חולין (דף נ"ג ע"ב): שהגוי שמכוון לשוחטו לע"ז הוא הולך לאכול אותו אח"כ. וכן בגמרא חולין (דף מ ע"ב) שהגמרא כותב שיש ג' חטאות בשוחט בשבת לע"ז בחוץ, והגמרא מקשה למה חייב על שחוטו חוץ הרי כבר בתחילה שמתחיל לשחוט נאסר מדין תקרובת ודוחק להעמיד שכוונתו שרק בגמר זביחה עובדה, וכן בשוחט חטאת העוף שהיה חצי קנה פגום והוא הוסיף כל שהוא, ולמה ליה לאוקמיה בהכי דוחק, יאמר שלא התכוון אלא לשוחטה ולא להמשיך לזרוק הדם, שאז חייב חטאת על השחיטה ולא נאסר בתקרובת, אלא כל שחייב מיתה משום שוחט לע"ז ממילא כבר נאסר מדין תקרובת, ושחיטה לבד אוסר גם בלי זריקה והקטרה.

שנאסר מדין תקרובת אמרינן שבר מקל חייב ונאסר, וכמו שלענין חיוב מיתה אף שאין נותן המקל לעיזי ה"ה לענין איסור תקרובת אף שאין נותן המקל לעיזי.

ע"כ עיקרי הדברים.

ונוסיף עוד דברים, להתאים שגם בקרבנות יש ענינים שהם לא נתינה אלא שבירה.

ויסוד הדבר בענין עיזי דומיא דקרבנות, ויסוד של הקרבנות הוא שבעצם האדם ראוי להקריב עצמו, אבל הקב"ה נותן לו האפשרות להקריב את הבהמה במקום זה. וזה יסוד של עקידת יצחק, ותחליפו באיל, ועיקר עקידת יצחק לא היה שרוצה לתת את האברים שלו להקב"ה אלא כבר מה ששוחט אותו ומפסיד אותו זה ההקרבה הכי גדולה וזה כבר קרבן. ויכול להיות גם סברה אחרת שחושב שעבודת השחיטה זה רצון העיזי, אף שאין נותן לו כלום רק נותן לו עבודת השחיטה או עבודת השבירה, היינו מה שנותן לעיזי הוא מעשה השבירה ולא השברים.

יותר ברור הוא בדברי הרמב"ן ורבינו בחיי, שכל עיקר ענין של קרבנות הוא האיבוד והשבירה של הקרבן לכבודו של הקב"ה, ולא הנתינה של החפצא להקב"ה.

וז"ל הרמב"ן (ויקרא פרק טו): יותר ראוי לשמוע הטעם שאומרים בהם, כי בעבור שמעשי בני אדם נגמרים במחשבה ובדבור ובמעשה, צוה השם כי כאשר יחטא יביא קרבן, יסמוך ידיו עליו כנגד המעשה, ויתודה בפיו כנגד הדבור, וישרוף באש הקרב והכליות שהם כלי המחשבה והתאוה, והכרעים כנגד ידיו ורגליו של אדם העושים כל מלאכתו, ויזרוק הדם על המזבח כנגד דמו ונפשו, כדי שיחשוב אדם בעשותו כל אלה כי חטא לאהיו בגופו ובנפשו, וראוי לו שישפך דמו וישרף גופו לולא חסד הבורא שלקח ממנו תמורה וכפר הקרבן הזה שיהא דמו תחת דמו, נפש תחת נפש, וראשי אברי הקרבן כנגד ראשי אבריו, והמנות להחיות בהן מורי התורה שיתפללו עליו. וקרבן התמיד, בעבור שלא יצלו הרבים מחטוא תמיד. ואלה דברים מתקבלים מושכים את הלב כדברי אגדה.

רבינו בחיי (ויקרא, טו. ט): והקטיר הכהן את הכל המזבחה עולה אשה ריח ניחוח לה'. על דרך הפשט: טעם הקרבנות הכל לתועלת האדם, כי חפץ ה' יתעלה באדם שהוא מבחר המין ושבשבילו נברא העולם, שיהיה כלו שכלי כמלאך ה' צבאות בלא חטא, והיה כי יחטא ואשם מצד היצר הרע הנטוע בו, ראוי לו שיתנחם ויכיר ויתבונן בפחיתות עצמו ובערך רוממות האדון יתעלה אשר המרה את פיו, ויתחייב שישים אל לבו כי חטא לפניו בגופו ובנפשו, ומפני שכל פעולות האדם נכללות בשלשה דברים והם: המעשה והדבור והמחשבה, שהם שלשה חלקי החטא, על כן תחייב התורה את האדם להביא קרבן על חטאו ושיסמוך את ידיו עליו כנגד המעשה, ושיתודה בפיו כנגד הדבור, ושישרוף כלי העצה והמחשבה שהסכימו בחטא והם הקרב והכליות כנגד המחשבה, כדי שיתכפר בשלשה

וכן לא הוזכר בשום מקום ששובר מקל צריך לתת המקל לעיזי אלא מעשה ועבודת השבירה היא שאוסרת, ואפילו מי שרוצה לדחוק ששחיטה יש בה נתינה רוחנית, אבל שבירה אין בו נתינה כלל, והראיה לזה שהרי בגמרא עיזי (דף נ"ט) אמר רב יהודה אמר רב: עבודת כוכבים שעובדין אותה במקל, שבר מקל בפניה - חייב, זרק מקל בפניה - פטור, וביאור דרך עבודתו במקל כתב רש"י בקשקוש מקל, ואילו קשקוש במקל שדרך עבודתו בכך בודאי חייב, וכאן נתחדש בגמרא ששבר מקל אף שאין דרך עבודתו בשבירת מקל חייב, וזה לומדים מדין תולדה אף שאינו דומה לגמרי לאב חייב, כי שחיטה חייב אף שאין דרך עבודתו בכך, ולומדים זה לענין שבירת מקל שזה תולדה של שחיטה, רק לדעת רש"י צריך להיות עכ"פ קצת דומה לשחיטה שבלי זה לא היינו מרבים, ולכן רק כשדרך עבודתו במקל כגון קשקוש מקל חייב.

והנה הדבר פשוט שקשקוש מקל חייב גם אם אינו נותן המקל כלל לעיזי, כי כך דרך עיזי שלו הוא רק במעשה הקשקוש, והרי לענין חיוב מיתה בכל מה שדרך עבודתו חייב ואין צורך בנתינה לעיזי, והרי פוער לפעור חייב, אף אם אינו נותן הצואה לעיזי, וזה גם דעת הרב לאנדא, כי החידוש שלו רק לענין איסור תקרובת, וא"כ כשאומרים שאם שבר מקל חייב, היינו שהשינוי הוא רק בין קשקוש לשבירה, ואין בו חילוק אחר, וממילא כמו שקשקוש אינו נתינה, לענין חיוב מיתה, ה"ה שבירה אינו נתינה לענין חיוב מיתה, וא"כ מבואר כאן ששבירה חייב אף שאין בו נתינה, זה בינתיים למדנו לענין חיוב מיתה בשובר מקל.

ואח"כ בגמרא (דף נ"ט ע"ב) רב נחמן אמר רב, אמר אותו דבר לענין איסור תקרובת, שע"ז שדרך עבודתו במקל [היינו קשקוש מקל], זרק מקל חייב ואינו נאסר, שבר מקל חייב ונאסר, והחידוש הוא שאף ששבר מקל שאין דרך עבודתו בכך חייב ונאסר וזה מדין תולדה של שחיטה, שדומה לארבע עבודות שנאסרו גם כשאין דרך עבודתו, רק שצריך קצת דמיון למה שדרך עבודתו בענין זה היינו עבודתו במקל, זרק מקל חייב ואינו נאסר. [יש כאן מחלוקת בין רש"י והרמב"ם, שלדעת הרמב"ם לפי דעת רב נחמן אמר רב, בזרק מקל חייב אף שאין דרך עבודתו בזריקה, שלפי דעה זו רב נחמן חולק על רב יהודה בזה וס"ל שגם לענין חיוב מיתה מהני הדמיון של זריקה לקשקוש, אף שאין זה זריקה המשתברת. ואילו דעת רש"י, שזרק מקל חייב הוא רק כשדרך עבודתו בזריקת מקל, כאן נתחדש רק שלענין שבירת מקל שנאסר מהני אף שאין דרך עבודתו בשבירה אלא בקשקוש]. ועכ"פ לענין שבר מקל שנאסר הוא אותו דבר (שפ"ח דף נ"ט ע"ב) שחייב מיתה, וזה בדיוק אותו לשון רק שנתחדש כאן איסור תקרובת, וממילא כשם שזה פשוט שא"צ לתת המקל לעיזי לענין חיוב מיתה ה"ה לענין איסור תקרובת שהמקל נאסר בשבר מקל שא"צ לתת המקל לעיזי אלא מעשה השבירה היא שאוסרת, שהרי הגמרא משתמשת באותו לשון בדיוק, וכמו שלענין חיוב מיתה אמרינן שבר מקל חייב ה"ה לענין

והגמרא ביומא (דף סג ע"ג) מרבה שעיר המשתלח לענין שמום פוסל בה ושמוסור זמן פוסל בה, מלשון להי המוזכר בפרשת איסור מום ובפרשת מחוסר זמן, שמרבים גם שעיר המשתלח, ומעמידים חידוש הפסוק לאחר הגרלה, כי לפני ההגרלה בין כך נאסר משום דבעינן ראוי לשעיר של פנים.

הגמרא בתמורה (ו - י) מביא החידוש רק לענין מום ולא לענין מחוסר זמן, ומוכרחים להעמיד החידוש רק אם זה לאחר ההגרלה, כי לפני ההגרלה בודאי שנאסר משום שצריך להיות ראוי לשעיר של פנים.

ולכן בגמרא יומא מדבר בעיקר על מחוסר זמן ומעמיד החידוש לאחר הגרלה לענין מחוסר זמן, ומעמיד זה שהומם לאחר הגרלה וממילא א"צ עוד הגרלה, והוא מחלל על שעיר אחר שהוא מחוסר זמן, והגמרא מדייק מזה שמום פוסל שבלי זה לא היה צריך לחללו, אולם אין מעמידים שמחלל על בעל מום שהרי לא ענין זה היינו צריכים לרבות אלא מחוסר זמן היה קשה לנו מה צריך ריבוי רק ממילא שמעינן שבעל מום פוסל.

וא"כ מה שאסור לענין בעל מום, מכיון שלא מעמידים שמקדיש בעל מום, והרי איסור בעל מום הוא רק בארבע עבודות, הקדש שחיטה זריקה והקטרה, אלא כוונת הגמרא שדחיה לצוק הוא בכלל איסור בעל מום.

רמב"ם (הלכות איסורי מומם, פ"ק א הלכה ג): כל המקדיש בהמה שיש בה מום לגבי המזבח עובר בלא תעשה ולוקה על הקדשו שנאמר כל אשר בו מום לא תקריבו, מפי השמועה למדו שזו אזהרה למקדיש בעלי מומין אפילו הקדישו לדמי [נסכים] לוקה שבזיון קדשים הוא.

רמב"ם (הלכות איסורי מומם, פ"ק א הלכה ד): השוחט בעל מום לשם קרבן לוקה שהרי נאמר בבעלי מומין לא תקריבו אלה לה', ומפי השמועה למדו שזה אזהרה לשוחט, וכן הזורק דם בעלי מומין על המזבח לוקה שהרי נאמר בהן לא תקריבו (אלה) ליי' מפי השמועה למדו שזה אזהרה לזורק, וכן המקטיר אימורי בעלי מומין על המזבח לוקה שנאמר ואשה לא תתנו מהם על המזבח אלו החלבים, נמצאת למד שאם הקדיש בעל מום ושחטו זורק דמו והקטיר אימוריו לוקה ארבע מלקיות.

וא"כ כוונת הגמרא שדחיה לצוק הוא בכלל שחיטה, והגמרא הזכיר זה אח"כ בתירוץ האחרון בגמרא לענין אותו ואת בנו שדחיית לצוק הוא בכלל שחיטה.

ומה שהגמרא לענין איסור בעל מום שבדחיה לצוק לא נתקשה איך שייך שחיטה בדחיה לצוק, ורק לענין אותו ואת בנו מתקשה הגמרא אח"כ, היינו משום שלענין בעל מום לשון הפסוק לא תקריבו שמרבים ששוחט חייב, הוא לא לשון שחיטה, אלא לשון תקריבו, וממילא בפשטות אפשר להכניס דחיה לצוק בלשון לא תקריבו, אבל לענין אותו ואת בנו שכתוב בתורה לשון שחיטה, ממלא מתקשה

דברים אלו על שלשת חלקי החטא, וראוי לו שיזרק דמו של קרבן על גבי המזבח כנגד דמו, וכאשר יעשה כל הענינים האלה יחשוב בלבו כי הוא מתחייב מיתה בחטאו, וראוי להעניש בארבע מיתות בית דין שהם סקילה שרפה הרג וחנק, כשהוא לוקח הבהמה ומשליכה ודוחף אותה לארץ הרי זה כענין סקילה, וכאלו מודה שהוא חייב סקילה, וכששוחט אותה ותקף בשעת שחיטה בצוארה כדי שלא ישהה, הרי שעשה הרג וחנק כאלו מודה שהוא חייב הרג וחנק, וכשהוא שורפה כאלו מודה שהוא חייב שרפה.

ודומה לזה דרשו רז"ל (תנחומא שלח יד) בענין העקדה: (בבאבא דא"י) "ויעלהו לעולה תחת בנו", מהו "תחת בנו", אלא על כל עבודה שהיה עושה אברהם באיל היה מתפלל: יהי רצון מלפניך שתהיה עבודה זו חשובה כאלו היא עשויה בבני, כאלו הוא שחוט, כאלו דמו זרוק, כאלו הוא נשרף ונעשה דשן. וכיון שהחוטא ראוי שיהיה דמו נשפך כדם הקרבן, ושיהיה גופו נשרף כגוף הקרבן, והקב"ה לוקח קרבנו ממנו תמורתו וכופרו, הנה זה חסד גמור אשר גמלו הש"י ברחמיו וברוב חסדיו לקח נפש הבהמה תחת נפשו ושיתכפר בה. וטעם זה נכון ומתיישב על הלב, ואף על פי שאין התועלת בקרבנות לפי הדרך הזה כי אם לחוטא המקריב לבדו, הנה הקרבן יקראנו הכתוב "אשה ריח ניחוח לה", מפני שרצונו של הקדוש ברוך הוא דבק בחוטא הזה אחר שנחם על חטאו והקריב קרבנו, והוא יתעלה צוה לו בזה ונעשה רצונו.

עוד מצאנו מעין זה (דברים, יג, יז): וְאֵת כָּל שְׁלֵלָה תִּקְבֹּץ אֶל תּוֹךְ רְחֹבֶת וְשִׂרְפֹתָ בְּאֵשׁ אֶת הָעֵיר וְאֵת כָּל שְׁלֵלָה כְּלִיל לִיקְוֹק אֲהִיף וְהִיָּתָה תֵּל עוֹלָם לֹא תִבְנֶה עוֹד. ואמרינן בסנהדרין (דף ק"א ע"ג): כליל לה' אהיף, אמר רבי שמעון: אמר הקדוש ברוך הוא, אם אתם עושין דין בעיר הנדחת - מעלה אני עליכם כאילו אתם מעלים עולה כליל לפני. ומה שנחשב כקרבן משום שהוא מבער ושורף הכל לאיבוד משום שזה דבר גרוע ביותר אף שאין כאן נתינה.

מטרת הגילוח שהעוונות נמצאים בשערות וצריך לגלח

הטענה (הוצא בספרים של הרב שילה) שענין גילוח השער הוא משום שהעוונות נמצאים על השערות, או הגאווה נמצא בשערות, וזה צריך להוריד, ומטעם זה אומרים שזה לא נקרא תקרובת, מכיון שזה רק להוריד הפסולת ולא להקריב השערות.

הנה מקרה זה דוקא מצאנו גם בקרבנות בשעיר המשתלח, שעיקרו הוא להביא העוונות על השעיר ולדחותו לצוק, וגם זה נקרא קרבן.

כמ"ש במנחות (דף כג ע"א נמנניי): כל קרבנות הצבור אין בהן סמיכה, חוץ מן הפר הבא על כל המצות ושעיר המשתלח.

אולם ראיתי בחידושי הגרי"ז (זמנים ק"ג) שרוצה לומר ששעיר המשתלח אינו נחשב קרבן אחרי הוידוי, והביא ראיה משום שאיש עיתי כשר בזר [כמ"ש (יומא דף טו ע"ב)] איש להכשיר את הזר.

ולא הבנתי ראייה זו כלל, שמה שכשר בזר משום שזה נחשב כשחיטה כמבואר בגמרא (דף טו ע"ב), ושחיטה כשרה בזר, רק היה הוזהר אמינא למעט זר משום שזה כפרה וצריך כהן ובא הפסוק לרבות זר, אבל שחיטה נקרא קרבן לענין הרבה ענינים, והרי בעל מום פוסל בשחיטה וכן שעיר המשתלח חייב משום בעל מום כשדוחה אותו לצוק, וכן שחיטה זה עבודה לענין שנאסר בע"ז כשאינן דרכו בכך, וממילא מה שאיש עיתי כשר בזר, זה לא בא לומר שאין זה קרבן.

ועי' בספורנו (ויקרא פקק ב ט) שאחד מן הטעמים על כל קרבן משום שנותן העוונות על הקרבן: כי אמנם ראוי שיהיה המביא הקרבן אדם כשר להביא, בוחר במין הראוי לקרבן, הנאות להשיג התכלית אשר בסבתו בא להקריב, ויסמוך את ידו על קרבנו כמתנפל ומתפלל שיהיה עונו על ראש הקרבן, כענין בשעיר המשתלח, ובוזה יוציא לאיזה פעל של הכנעה את מחשבת התשובה אשר בלבו ונרצה לו לכפר עליו (להן פסוק ד).

דחיית הראיות של הרב לאנדא

שהביא ראשונים ואחרונים שתקרובת הוא רק נתינה ולא שבירה

[ד] הנה רוב רובם של הראיות שהרב לאנדא מביא הוא מלשון הראשונים שהזכירו תקרובת, ולשיטתו שתקרובת הוא רק כשנותן דורון, וממילא מביא ראייה מן הראשונים שהזכירו לשון תקרובת שזה דורון, אולם אם נפרש שגם שחיטה ושבירה בלי לתת השברים לע"ז אלא מעשה השבירה זה תקרובת א"כ לשון הראשונים שתקרובת היינו כולל גם מעשה שבירה בלי לתת את השברים לע"ז.

(השגה זו על הדיוק מדברי החזו"א למטה עמוד 1, ועל הדיוק מדברי האב"י עמוד 12 ועל הדיוק מדברי הרא"ה עמוד 19 ועל דברי היראים עמוד 23, ועוד כמה מקומות).

וכן כמה פעמים משתמשים הראשונים בלשון עושה מעשה תקרובת, ע"י עמוד 4 - 5 בשם הריטב"א ר"ן רמב"ן ראב"ד (ע"ד דף טו ע"ב), ושואל בעל המאמר למה לא כתבו שעשו עבודה, ומדייק שחוץ מן העבודה צריך לעשות תקרובת היינו דורון. אולם הכל אותו טעות, מכיון שכתבנו שגם עבודה נחשב תקרובת וא"כ מה שכתבו שעושה מעשה תקרובת היינו מעשה עבודה שעושה לתקרובת, רק לשיטתיה שתקרובת הוא רק דורון חושב שזה כוונת הראשונים אבל הכל אותו טעות, כי מעשה תקרובת הוא מעשה עבודה.

הגמרא איך אפשר להכניס דחיה לצוק בלשון שחיטה ומתצת הגמרא שגם דחיה לצוק הוא לשון שחיטה.

ועי"פ לומדים שבלשון לא תקריבו כולל איסור בעל מום ע"י דחיתו לצוק.

אולם בתמורה מדברים רק על חיוב בעל מום וצריך לאוקים שהומם לאחר הגרלה ומחללו על בעל מום אחר שהרי זה שהיתה הקושיה, ויש בדף ז' שני גרסאות, לפי רש"י ותוס' מה שחייבים על בעל מום בשעיר הוא על ההקדש, ולפי גירסת השיטה (ב טו ב) חייבים על הדיחוי בצוק שזה נחשב שחיטה, וחייבים על שוחט בעל מום.

אולם בשיטה (דף ו, א טו) בהשמטות נראה שגם לרש"י ותוס' חייב על הדיחוי משום שחיתת בעל מום אלא הגמרא רוצה להביא לאו על ההקדש.

ועי"פ רואים שחייבים על בעל מום של שעיר משום איסור בעל מום משום שנחשב קרבן וא"כ רואים ששעיר נחשב קרבן, וחייב על דיחוי לצוק משום איסור בעל מום, וא"כ לומדים שזה נחשב קרבן, שהרי מה שבעל מום חייב משום הקדש או שחיטה זה בגלל שזה קרבן.

וכן מעצם ענין של הקדש בעל מום שחייב בשעיר, רואים שהשעיר נקרא קרבן, אף שעיקר המטרה היא לשלח אותו המדברה עם חטאי בני ישראל כמבואר בפסוק (ויקרא טו, ט): **והשעיר אשר עלה עליו הגורל לעזאזל יעמד חי לפני ה' לכפר עליו לשלח אתו לעזאזל המדברה: (ב טו, ט) וסמך אהרן את שתי ידיו על ראש השעיר החי והתודה עליו את כל עונת בני ישראל ואת כל פשעיהם לכל חטאתם ונתן אתם על ראש השעיר ושלח ביד איש עתי המדברה: (כ) ונשא השעיר עליו את כל עונתם אל ארץ גזרה ושלח את השעיר במדבר.**

והרי אין ענין כלל לתת להקב"ה, אלא לשלוח לעזאזל, וזה נקרא קרבן, ובגלל הוידוי לא נחשב קרבן, וכן הסמיכה עליו אינו עושה אותו לקרבן אלא בגלל שזה קרבן יש עליו דין סמיכה ווידוי. וכן לא מצאנו שיש לאו בתורה על בעל מום להתוודות עליו או לסמוך עליו, ורק ארבע עבודות חייב משום בעל מום, הקדשה שחיטה זריקה והקטרה, וא"כ רואים שגם מה שעיקר הקרבן הוא שנותנים עליו החטאים ואח"כ מאבדים אותו זה נקרא קרבן. וממילא נשמע לענין תקרובת ע"ז, אם הקרבן הוא לשים את העוונות על חפץ או על מקל או על השערות ומאבדים זה לשם הע"ז, זה בכלל עבודה של שחיטה וממילא נאסר מדין תקרובת.

ואף שדחיה לצוק הוא לא בבית המקדש, זה לא טענה, שהרי כאן עיקר הדמיון הוא מצד שזה תולדה של שחיטה ושחיטה היה במקדש, ואילו תולדה של שחיטה היינו שבירת מקל אי"צ להיות במקדש, ומה שהבאנו משעיר המשתלח זה רק לענין ששייך קרבן גם אם אין נתינה אלא שבירה במטרה לכלות את העוונות שנמצאים על הקרבן).

אולם ביאור הראייה כמו רבו הרמב"ן, שכתב וז"ל שאין עבודתו בכך אלא לקלון [=כבוד] ע"ז עשויות ומשמשין הן.

ואה"כ הביא דברי הכל בו (הל' ע"ז סי' לו ד"ה כתב הרב יתק) על הנרות, שכתב שאינם תקרובת שאין מביאין אותם לשם דורון, וכתב הר"פ, ואפילו הוה תקרובת מ"מ אינן כעין פנים, ורוצה בעל המאמר ללמוד מזה שצריך דווקא דורון, הנה כוונת הכל בו שזה היה פשוט שאין כוונת הגוי לעבוד אותו בשריפת הנרות שאין לגוי ענין בזה, אלא חושש שאולי רוצה להביא לשם דורון, ועל זה כתב שאין כוונתו לשם דורון אלא לשם משמשין והר"פ הוסיף ששריפה הוא לא שבירה, ותקרית הוא רק בשבירה.

ויש להקשות על כל הראשונים שכתבו שנרות הם לא שבירה וממילא הם לא בכלל תקרובת, אבל לכאורה למה הם לא בכלל הקטרה שג"כ נאסר מדין תקרובת, וי"ל, שהקטרה הוא מה שנקטר והנרות הוא מה שנשאר.

הקשה (עמוד 8-9) מרחיצת וסיכת ע"ז שאין חייב מיתה שלא כדרכו (סנהדרין 97 ס ע"ג), והקשה בעל המאמר למה אין כאן זריקה המשתברת אם אין צורך בנתינה לע"ז, אלא ודאי שצריך נתינה.

ובאמת קושיה זו גם עליו שצריך נתינה לע"ז הרי כאן יש נתינה, שסך בשמן את הע"ז.

אמנם באמת לאו מילתא היא, דמנא להו שבמעשה סיכה ורחיצה יש זריקה המשתברת, הלא חלוק סיכה מזריקה, שכאן הוא לוקח קצת שמן בידו וסך עליו, ואין כאן שום מעשה כעין זריקה בכלל. ואבאר עוד יותר, בסוגיא מבואר שיש מעשה כעין זביחה, והיינו שבירת מקל, ויש מעשה של כעין זריקה. והגמ' (ע"ז 97 נ ע"ג) הקשה אם כן למה שבר מקל חייב, וזרק מקל פטור, ועל זה תירץ רבא "בעינא זריקה המשתברת וליכא", ועיי' בדברי רש"י, וזה לשונו "זריקה המשתברת - כגון זריקת דם של פנים שאינה מחוברת אלא משתבר ונופל טיפים טיפים". ומבואר שיש פה באמת שני תנאים, חדא שצריך מעשה זריקה, ועוד שמעשה זריקה זו צריך להיות גם מעשה עם זריקה המשתברת, והיינו שנופל טיפין טיפין.

ובאמת הריטב"א שם כבר דקדק שיש חילוק בדין בין זריקה המשתברת, למעשה כעין זביחה, וזה לשונו: "אבל מדברי רש"י ז"ל נראה דאפילו אין עבודתה בכך כלום דשאני התם דאיכא שם זריקה, וכיון שיש עליו שם אחת מארבע עבודות ודומה לה במה שהיא משתברת, שפיר חשיבא תולדה, אבל שבירת מקל שאין עליה שם אחת מארבע עבודות אף על גב דהוי כעין זביחה בענין השבירה, לא חשיבא תולדה אלא כשעבודתה במקל".

ונחזור לדין, בסך ורוחץ העבודה זרה, אפילו אם תאמר שזה מתחלק טיפין טיפין (וזה לא מוכרח בכלל), עדיין זה לא מספיק, כי צריך גם מעשה זריקה, וגם משתברת,

ופעמים משתמשים בשני הלשונות, כגון רש"י (ע"ז 97 נ ע"ג, ד"ה סתם) שכתב ששחיתו היא תקרובתה, ורצה בעל המאמר (עמוד 6) ללמוד שלא מספיק שחיטה אלא צריך גם לתת הנשחט לע"ז לשם דורון, אולם אינו כן אלא כוונתו שמעשה השחיטה שחייב עליו מיתה, היא גם שנאסר מדין תקרובת, אבל לא בא לומר שצריך לעשות או לכוון יותר משחיטה, ושם זה ראייה להיפוך שא"צ יותר אלא מעשה שחיטה וזה כבר נחשב תקרובת לאסור.

עוד הביא (עמוד 5) דברי הרא"ש (פ"ד סי' 6) והטור (סי' קלט) בענין דבר שקרוב לגבי מזבח שצריך נתינה לשם תקרובת, ושואל בעל המאמר למה צריך נתינה אם מספיק עבודה, אולם שם הרי מדובר שאין כאן שבירה על כן צריך להניח לפני הע"ז, כי בלי הנתינה אין כאן עבודה.

וכן שואל (עמוד 6 למטה) ששחיטה הוא גם הקרבה, דאלי"כ מה יש לו לגוי שהוא שוחט בהמה לע"ז בלי שנותן כלום לע"ז, אולם זה גופא ששוחט היינו מעשה השחיטה זה העבודה וזה מה שע"ז נאסרה הבהמה.

בדברי רש"י יבמות (דף קג ע"ג, ד"ה של תקרובת) (עמוד 6 ועמוד 7) שכתב בסנדל של תקרובת, שהקריבו ומסרוהו לפניו לשם דורון, והקשו הראשונים הרי צריך שבירה וכלי זה לא נאסר, על כן כתבו הראשונים ששחט הבהמה לע"ז, והביא בשם הב"ש (אה"ע סי' קסט ס"ק נג) תירוץ על רש"י, שהקריבוהו ומסרוהו קאי על הבהמה ולא על המנעל.

קושיה זו גם לדבריו, הרי בוודאי ששחיטה לבד אוסרת אף אם תפרש ששחיטה סתם נחשב מסירה, ואי"צ למסור אח"כ בפועל הבהמה לע"ז.

ובשם שאילתות (פ"ח) כתב שקיצעו מתחילה לכך וכתב העמק שאלה שזה גם כוונת רש"י, ומדייק בעל המאמר שצריך דווקא למסור את העור לע"ז.

אולם אין זה ראייה, אלא הרי פשוט שאם קצעו סתם ואין לו ענין כלל לעשות מזה עבודה לע"ז, לא נאסר, וצריך להיות איזה סיבה שיהא שייכות לע"ז, וסתם חותך עור מבהמה אין לו ענין לעשות מזה עבודה לע"ז אלא אם רוצה למסור העור אח"כ לע"ז, ורש"י מדבר בסתמא דמילתא, אולם אה"נ אם יש לו ענין על עצם חיתוך העור שיהא זה רצון הע"ז, זה נאסר מדין תקרובת, רק רש"י מדבר ברגיל [ומיושב קושית החזו"א (סי' ס"ק כ סד"ה ונרש"י)].

מביא (עמוד 7 למטה) דברי התפארת יעקב (פולין דף מ ע"ב) וזה פלא הרי שם מפורש שא"צ הקרבה אח"כ אלא שחיטה לבד אוסרת, וא"כ מה רוצה מזה.

הביא (עמוד 8) דברי הרא"ה (ע"ז 97 נ ע"ג) בענין נרות שאין בו משום תקרובת, משום דפשיטא דלאו תקרובת הן אלא משמשים, ורוצה בעל המאמר ללמוד מזה משום שעבודה לא נאסר אלא דורון.

הביא (עמוד 22 - 23) דברי התוס' (דף נ"ט) בענין כעין פנים וליכא, שהקשה על רש"י שמפרש הכוונה שאבנים אין מקריבים בפנים, ויוצא שאילו היו מביאים אבנים בפנים נאסר כמו בשר, ומקשה תוס' הרי גם כשזה מקריבים בפנים צריך שבירה, ועל כן מפרש תוס' שבעיני כעין פנים שצריך שבירה וכאן במרקוליס אין שבירה.

ומדייק בעל המאמר, אם שבירת מקל נאסר גם כשאינו נותן המקל לע"ז א"כ ניתן לפרש שגם זריקת מקל שאינו נותן המקל לע"ז אולם אם באמת נותן המקל לע"ז אולי באמת כן נאסר ומה מקשה תוס' על רש"י.

הנה ראיית תוס' שזריקת מקל לא נאסר אפילו כשנותנים ממש לע"ז, הוא משום שהתנאי דבעיני זריקה המשתברת לומדים מזריקה בקרבות בבית המקדש ושם אומרת הגמרא דבעיני זריקה המשתברת היינו אף שזורק על המזבח צריך זריקה המשתברת וזה קושית התוס'.

אולם רש"י מחלק שיש דברים שא"צ משתבר אלא הנחה, כשזה מדבר שעובדים בבית המקדש, כמו בשר ויינות וסלתות, ע"י בחזו"א (פי"ו ס"ק ט) החסבר.

הביא (עמוד 10) דברי החת"ס (סידושים סולין דף נ"ט) והגרע"א (דלוט וסידושים גיטין כ"ג), בענין ביאור דברי הר"ש (כלאים, פ"ז משנה ד-ה) בענין אין אדם אוסר דבר שאינו שלו בענין ע"ז (לחד דעה), ואילו אפר פרה נאסר בעבודה ע"י אדם אחר, ותיירך הר"ש משום שבע"ז אין שם תקרובת משום שאינו שלו, וביאר החת"ס, שאין אדם מקדיש דבר שאינו שלו, ה"ה שאין אדם מקריב דבר שאינו שלו, ומדייק בעל המאמר שזה ראייה שצריך לעשות נתינה לע"ז.

אולם אינו ראייה, שעצם מעשה עבודה לע"ז הוא השתעבדות של החפץ לע"ז, שנאסר בגלל זה ובזה אמרינן שאין אדם אוסר דבר שאינו שלו, שאינו רק מטפל בדבר עצמו אלא מוסר זה לכח אחר, ומכיון שנאסר מדין תקרובת שמשתייך לכח אחר היינו ע"ז, ממילא אמרינן אין אדם אוסר דבר שאינו שלו ואין נפיימ אם זה לשם דורון או מעשה השבירה הוא לשם הע"ז.

הביא (עמוד 12) דברי האבני נזר (טו"ט, טו"ט, ס"ו) ש"פ שמחלק בין פיגול שאוסר דבר שאינו שלו לבין ע"ז שיש דעה שאין אדם אוסר דבר שאינו שלו, והאב"י כותב החילוק שבע"ז הכוונה על הבהמה ואילו בפיגול הכוונה על המעשה לאכול חוץ לזמנו וחוץ למקומו, וזה גזירת הכתוב שאוסר.

וז"ל האב"י: תשובה. הנה אם הי' כתוב כן בר"ן הי' זה דבר שכלי. אך להד"ם. וענין אין אדם אוסר דשא"ש לא שייך רק בשוחט לע"ז שמחשב על הבהמה שתיעשה תקרובת ע"ז. וכן כלאים הואיל ותלוי במחשבה ונתייאש ולא גדרה שמתרצה שיהיו הזרעים כלאים בלא גדר בינתיים. אבל במפגל אינו מחשב על הבהמה שתהי' פיגול רק מחשב על

וזה שמשתברת לחוד לא מספיק, ובמעשה של סך ורוחץ אין שום זריקה בכלל, ודו"ק. וגם בספת לה צואה, שנחלקו הראשונים אם הפירוש הוא שהאכילו לה צואה, או לכלך הע"ז בצואה, במאירי הדגיש שצריכים לומר שהמעשה נעשה ע"י זריקה כנ"ל, וזה לשונו (ע"ז דף נ"ט): "ספת לה בזריקה איזה דבר הלח שמשתבר בזריקתו אפילו דברים המאוסים חייב".

אבל שוב הוקשה לי ענין של המרבץ שגם מוזכר במשנה, שאינו חייב מיתה, אם אין דרך עבודתו בכך.

וזה לשון התפארת ישראל (י"ז), מסכת סנהדרין, פ"ק ז משנה ו': המרבץ. זורק מים להשכיב האבק לפניו. ומפורש שהוא זריקה.

אבל מקורו מרש"י (שנ"ט דף נ"ט ע"ב) לכאורה, ושם כתוב: והמרבץ - במים, להרביץ את האבק שלא יעלה.

ורש"י במסכת מגילה (דף כ"ט ע"ב): אימתי - מכבדין ומרביצין אותן ביישובן, לאחר שמכבדין מזלפיין את המים להרביץ את האבק.

וא"כ קשה למה מרביץ אינו חייב מיתה משום זריקה.

נראה לתרץ הקושיה ממרביץ, הרי בפשטות השוחט אינו חייב משום זורק, אף שכוונתו שהדם נזרק לכלי הקבלה. אלא ענין זריקה הוא שבעצם יש כאן רק מעשה זריקה וזה העבודה, אבל כשעיקר המעשה לא מתייחד למעשה זריקה אלא זה רק אמצעי לפעולה אחרת או תוצאה מפעולה אחרת אין זה מעשה זריקה שהתורה אומרת, וממילא במרביץ, העיקר זה לא זריקת המים אלא העיקר כאן הכוונה בשביל האבק להשכיב אותו, ובוזה מתורץ גם רחץ וסך, אף אם זורק המים על הנרחץ, אולם אין כאן מטרת הזריקה על עצם זריקת המים אלא על רחיצת האדם או הע"ז, ואין זה זריקה שהתורה מדברת עליו.

נראה להוסיף, שאינו דומה רחיצה והרבצה שאינו חייב מיתה למאכיל שכן חייב מיתה אם זה בזריקה, כי מאכיל, אינו עושה פעולה נוספת שהשני אוכל כי האוכל אוכל בעצמו והנותן הוא רק נותן וממילא מתייחס הפעולה להזריקה, משא"כ ברוחץ וסך והמרבץ מתייחד הפעולה של רחיצה והרבצה להמרחץ והסך והמרבץ, וממילא הזריקה הוא לא עיקר כוונת העובד אלא מה שמרחץ אותו, והיינו הוא לא רוצה לעבוד את העבודה זרה ע"י שזורק את המים אלא ע"י שרוחץ הנרחץ וסך הנסוך וכן משכיב את האבק.

הביא (עמוד 9) דברי החזו"א בלולב (יו"ד ס"ו ס"ק כ, ד"ה ונש"י) בשיטת רש"י (סוכה דף נ"ב ע"ב ד"ה לולב) שכתב שאין שם תקרובת, ומדייק בעל המאמר משם, שאין מעשה זריקה אוסרת.

ופלא דבריו מה רוצה משם הרי כתב החזו"א שאין שם תקרובת משום שאין כאן שבירה, וכן הביא בזה דברי חזו"א אלו בהמשך (עמוד 22).

ראשו, וכיון שאינם עומדים דרך נוי מותרין כדדרשינן בגמרא מקרא דלא תחמוד כסף וזהב עליהם, ואומר רבינו הרב נ"ר דהיינו טעמא דמתני' דשרי הני אפי' למאן דאמר דאבני מרקוליס אסורין מדין תקרובת ולא בעינן זריקה המשתברת, משום דמעוה וחסות וכלים אינם בכלל תקרובת ואף על פי שדרכה בכך, שאינה נקראת תקרובת אלא דבר שאוחזין בחוקי הע"ז שלהן שהיא חפצה בכך בזריקתן לפנייה או בהעמדתן לפנייה, כגון אבני המרקוליס שיש בחוקי המרקוליס שהיא חפצה בתקרובת זריקת האבנים ולפיכך היינו סבורים לומר שאע"פ שאינן תקרובת המשתברת יאסר כיון שיש כאן תקרובת הע"ז מיהא, אבל הכלים והמעוה אינם תקרובת שתהא הע"ז חפצה בגופן של מעוה ושל כלים אלא שהמעוה הן נדרים ונדבות ליקח מהם צרכי ע"ז.

בעל המאמר רוצה להוכיח מדברי הרשב"א שצריך דורון ולא מספיק שבירה, אולם אין כאן מדברי הרשב"א ראייה אלא שכתב שצריך להתעסק בגופו של החפץ ולא בדמים של החפץ, כדוגמה בענין חילוק בין הקדש גופו להקדש דמים, וממילא מי שחושב רק על דמי החפץ שניתן למוכרו ולהשיג מזה כסף, זה לא נאסר מדין תקרובת אבל כל שמתעסק בגופו של החפץ בין אם זה שבירה או דבר אחר שהיא עבודה נאסר מדין תקרובת.

יש מקורות שיש גם נתינת שער בתגלחת בהודו

[ה] באמת צריך לדעת, שגם בלי כל מה שכתבנו כאן, נאסר שערות הודו, משום שבאמת יש גם נתינה, וכמו שהעידו השלוחים של הגאון הרב אלישיב זצ"ל והראב"ד הרב משה שטרנבוך שליט"א, שלשון הגוים שם הוא offering, sacrifice, גם העדות של גרשון וועסט שאמר שהעובדים רוצים לנקות את עצמם מן הגאווה ע"י גזיזת השער, ג"כ אמר שהעבודה זרה אוהב שערות, וא"כ פעולת ביעור הגאווה אינו סותר שיש גם נתינה של שער.

וכן בלשון הספר של מאמר דוקטורט של אחד מאלו שלומדים ומלמדים באוניברסיטה שהיא בהנהלת הטמפל של טירומלה, מפורש שרוצים לתת השערות להע"ז, כי משתמש כמה פעמים בלשון offering שזה לשון (מגוס מן המילון) קרבן, תקרובת, נדבה, מנחה, מתנה, מתן, שי, תרומה.

TONSURING

Another unique custom of Tirumala is the tonsure ceremony. Pilgrms to Tirumala usually offer the hair on their head to the Lord as a devotional offering. Persons in need of the assistance of the Lord usually take a vow and when they visit the temple offer their hair at the Kalyanakatta - special

העבודה על מנת לאכול או להקטיר חוץ לזמנו וכשמחשב כך גזירת הכתוב שתהי' פיגול ואין זה ענין לאוסר דשא"ש.

ולא הבנתי מה רוצה להוכיח מן האב"י שצריך נתינה, אלא שם הכוונה שגם אם כוונתו לעשות עבודה בשבירת החפץ זה הכוונה על החפץ.

האריך (עמוד 15-13) בסוגיה דסנהדרין (דף ס ע"ב - דף ק"א ע"ב) על השיטות של מחשבים מעבודה לעבודה ויש דעת רב פא ששייך תקרובת אף שאין האדם חייב מיתה ויש דעת רב אחא בריה דרב איקא ששייך שהאדם חייב מיתה אף שאין הבהמה נאסרה.

הביא (עמוד 15 למטה) דברי היד רמ"ה שמסביר דעת רב אחא בריה דרב איקא דלא חשיב לעובדה בזבחה זו דעדיין לאו תקרובת היא, ובעל המאמר מפרש משום שלא חישוב הגוי להקריב קרבן בזבחה זו, ומביא ראייה שצריך נתינה לע"ז ולא מספיק עבודה.

אולם אין זה הפירוש, אלא משום שגם לעובדה עדיין לא חשב בזבחה זו אלא כוונתו שיעבוד בזריקה, ובכל זאת לדעה זו חייב מיתה משום שזה הכנה לזריקה וכבר חייב מיתה גם על זה.

רק לשיטתיה שתקרובת הוא רק נתינה כתב זה אבל גם אם עצם השחיטה הוא כבר עבודה, כאן עדיין לא נתכוון לעובדה אלא להכנה לעובדה וזה לדעה זו חייב מיתה ולא נאסר עדיין.

ובדעת ר"פ שס"ל ששייך לאסור הבהמה אף שהאדם אינו חייב מיתה, מביא ראייה שתקרובת הוא לא מצד העבודה, ובאמת קושיה זו גם לדידה, הרי בלי עבודה אין תקרובת, שהרי לומדים איסור תקרובת מדין שחיטה שגם נאסר מדין תקרובת, וממילא אם אינו חייב מיתה איך שייך לאסור מדין תקרובת.

ועי' בזה בחזו"א (סי' נו ס"ק ג) שמתרץ זה שזה לומדים מדין פיגול שנאסר בחושב על השחיטה לעשות פיגול בשעת הזריקה, עכ"פ אין זה קשור לנידון כאן.

הביא (עמוד 16) דברי החזו"א (יו"ד סי' ג ס"ק ז') בביאור דברי התוס' שבשחיטה בכל שהוא כבר נאסר אף שלכאורה אינו חייב מיתה, ועי' בחזו"א (סי' נו ס"ק ט) שביאר אחרת את התוס' שבאמת כבר בכל שהוא חייב מיתה כמו בשוחט בסכין פגום, ובאמת כ"כ המאירי (ב"ק דף ע"א ע"ב): השוחט לעבודה זרה מכיון שהתחיל לשחוט לשמה נאסרה ונתחייב מיתה ובשוגג נתחייב חטאת.

ועכ"פ כל זה לא נוגע לענייננו.

הביא (עמוד 19) דברי הרשב"א (מס' עבודה זרה דף נ"א ע"ב): מתני' מצא בראשו מעוה כסות או כלים הרי אלו מותרין. מפרשינן בגמ' כגון שאינם מונחין דרך נוי כדאמרינן כלים דסחיפא ליה משיכלא ארישיה, וכיס תלוי בצוארו, כסות בטלית מקופלת על

הנה שרץ באיזה טמפל קטן

T - a - s - s - believers:

hair offering, people want to offer their hair in the ss.s hair offertory place only. if you cut hair in any other offertory means it won.t join in offering for ss.

תרגום:

הקרבת השער של מאמיני ט. א. ס. שם השיקוף. אנשים שרוצים להקריב ('אופער') השער, יש להם] לעשות את זה רק במקום של ס. המיוחד להקרבת השער (אופערטורי) בלבד. אם גוזזים השער בשום אופן אחר של אופערטורי,

הוא לא יכלל בהקרבת ('בהאופרינג') לאליל ס. ס.

וממילא זה מתאים עם ספר הדוקטורט האוניברסיטי של טירומאלה (הטמפל הכי גדול בהודו) שם כתוב שזה offering וא"כ התרגום של כל הקטע הוא של השלט בפתח בנין הגילוח, מקום של מסירות (נתינה) שער אנוש לאדון פלוני (שם של העבודה זרה) ושזה offering, וכל מה שבאים להביא מספרים לפני מאה שנים שזה גדר של סילוק שער ולא מתנה זה לא משנה כלל, מה שקובע הוא מה שכתוב על הבנין של עכשיו שזה נתינת של השער לעבודה זרה, וזה בדיוק מה שהעידו השלוחים הרב דינר ואמיר דרומי וכן יוצא מן גרשון וסט. (כל העדויות נמצאים בספר פאת קדמה, נמלל באור הסכמה) ומה שיש עוד ענין של הסרת היופי זה לא סותר מה שכתוב במודעה.

מה טוענים, שהגויים שם מחשיבים את השערות לדבר טמא, ואיך מקריבים זה לע"ז.

הנה מצאנו גם הקרבה לע"ז צואה ומי רגליים, וזה נחשב זריקה המשתברת, כמ"ש בעבודה זרה (ד' ע"ג) שפת לה צואה, או שנסך לפני עביט של מימי רגלים חייב; בשלמא עביט של מימי רגלים - איכא זריקה משתברת, אלא צואה - מאי זריקה משתברת איכא? בצואה לחה. ולמסקנת הגמרא כל זריקה המשתברת נאסרת מדין תקרובת.

hall erected for this purpose. A bath in the Pushkarini follows the tonsure ceremony; the pilgrims then enter the temple and worship the Lord. It is believed that hair offering establishes a bond between the man and the deity to whom it is offered.

תרגום חלק הנוגע (המסומן):

גילוח:

מנהג ייחודי נוסף של טירומלה, הוא טקס הגילוח. עולי רגל בטירומלה רגילים להקריב (אופער) השער שעל הראש לאליל כקרבת של מסירות. (devotional offering). אנשים הזקוקים ישועה של האליל רגילים לעשות נדר, וכשמגיעים לבקר הטמפל הם מקריבים (אופער) השער באולם הקליינקטה, אולם שהוקם לצורך זה.

הם מאמינים שהקרבת השער מייצר חיבור בין האדם ואליל שאליו מקריבים לו.

השרץ בפתח בנין הגילוח

וכן השלט בפתח בנין הגילוח בפתח הבנין שמתגלחים שם לעבודה זרה, היה קבוע שלט בארבעה שפות ועד לשיפוץ שהתקיים בשנים האחרונות, ובו היה כתוב "place of surrendering human hair to lord venkatesvaraswami" (תמונת השלט מנולס בספר הישעס אוהיטס).

בחיפוש במילון (אנגלית - עברית) פירשו את המילה surrendering - כניעות, כניעה, קבלת מרות, סגרון, מסירה, מגון, הסגרה.

הנה כל התרגומים של מילה זו אותו שורש, אלא אם מדברים על מסירת אדם, זה מתפרש בלשון כניעה, וקבלת מרות היינו שהוא מוסר את עצמו או אדם אחר לרשות של כח אחר או אדם אחר, ואם זה מדובר על חפץ, לא שייך כניעה לחפץ, אלא שמוסר את החפץ לאדם או כח אחר, וא"כ כאן שמדובר על שער אנוש, היינו חפץ ולא על האנוש, א"כ מתפרש הלשון surrendering מסירת שער אנוש להעבודה זרה, ואין כלל משמעות שהאדם מכניע את עצמו ע"י גילוח השער.

החפצה או העבודה היא הכנעה (ע"י נסוף מאמר זה ביאור יוסף דניאל הגר"ש אלישיב זצ"ל).

וכן אחד מן הבסיס של ספר "לא שערום" של הרב יואל שילה הוא שתקרובת צריך להיות שהעבודה זרה רוצה בחפצא של מה שמקריבים לו, ולא מספיק שעושים מעשה עבודה בלי לתת דבר לעי"ז, וכבר הארכנו בזה לעיל בביטול סברה זו.

דחיית היתר של הרב חיד"ו וייס שהגילוח לא עבודה

[ז] מזה שהביא בספר "הכצעקתה" בשם הרב חיד"ו וייס, שיש דברים שזה לא עבודה, מן הרמב"ם (הלכות עבודה זרה פרק י"ב הלכה ג'): כשם שהיו העכו"ם שורטים בכשרם על מתיהם מפני הצער כך היו חובלין בעצמם לעבודת כוכבים שנאמר ויתגודדו כמשפטם, גם זה אסרה תורה שנאמר לא תתגודדו, אלא שעל מת בין שרט בידו בין שרט בכלי לוקה, לעבודת כוכבים בכלי חייב מלקות בידו פטור.

כסף מושנה (ס"ט): כתב רבינו שהמשרט עצמו לעכו"ם חייב מלקות ותמיהא לי מילתא הא עבודתה בכך וסקילה נמי ליחייב, וי"ל שלא היו עובדים אותה בכך אלא שהיו עושים כך כדי שתתעורר לענות אותם כפי מחשבתם המשובשת.

ורצה ללמוד מזה שגם הגילוח שער בטירומלה זה לא עבודה, כמו שהפציעות של אנשי בעל הר הכרמל זה לא עי"ז.

אולם הרי מעביר שערו לכמוש מבואר ברמב"ם בספר המצוות (מ"ה ו) שזה עבודה שחייבים עליו מיתה וכן בחינוך (מ"ה ט), ואי"כ צריך להסביר למה החבלה של אנשי בעל בכרמל זה לא עבודה.

וכן הריב"ן (שהוא המפרש נש"ס) והריטב"א (מטות דף כ"א ע"ב) חולקים על הרמב"ם וס"ל שגדידה כמשפטם של אנשי בעל בהר הכרמל כן חייבים מיתה.

וכן יש פירוש אחד ברד"ק (מלכים"א פרק י"ב פסוק כ"ט): כמשפטם - כן היה משפטם לעתים כדי להראות העם כי אז יענה אותם ויקבל תפלתם או יהיה הגדידה ממשפטי העבודה.

אולם גם לפי הרמב"ם שס"ל שגדידה זה לא עבודה זרה שחייבים מיתה אלא מלקות, שם יש ענין של השתלטות על העי"ז ובאים להקיץ אותו מן התרדמה בעל כרחו של העי"ז, וזה כוונת הכסף משנה, שזה לא כיבוד וכניעה לעי"ז, וזה לא בכלל עבודה. משאי"כ כאן כל מה שחושבים, הסרת האגו למען העי"ז, כילוי עוונות למען העי"ז, הכנעה לעי"ז, הכל בכלל כבוד ועבודה, והרי כתב

וכן כשהסיבה שמחשיבים את השערות כדבר טמא משום שזה הגאווה, ואי"כ לא שייך זה אצל העי"ז, שהרי רוצים שהעי"ז מתגאה, רק אצל העובד זה פגם וגאווה, להבדיל אלף אלפי אלפים, אצל הקב"ה נאמר הגאווה והגדולה לחיי עולמים, ולשיטתם הפסולה חושבים זה על הפסל שלהם.

וכן מצאנו גם בתורה תקרובות של דם ושל נוצות, שאדם קצה בהם וזה תקרובת להקב"ה.

כז"ש במשנה מס' מכות (פרק ג משנה טו): רבי שמעון בר רבי אומר הרי הוא אומר (דברים י"ג) רק חזק לבלתי אכול הדם כי הדם הוא הנפש וגו' ומה אם הדם שנפשו של אדם קצה ממנו הפורש ממנו מקבל שכר.

ופי' רש"י (ויקרא פרק 6): נוצה ממש. והלא אין לך הדיוט שמריח ריח רע של כנפים נשרפים ואין נפשו קצה עליו, ולמה אמר הכתוב והקטיר, כדי שיהא המזבח שבע ומהודר בקרבנו של עני.

גם אם תדחק כל לשונות האלו שאין הכוונה נתינה, אלא סוג קרבן של איבוד דבר היקר, זה כמו שכתבנו בשם הרמב"ן ורבינו בחיי בתחילת דברינו (א"ת 3), **שזה אחד מתפקידי קרבן לאבד את היקר, וזה בכלל קרבן, ממילא גם זה נאסר.**

למעשה גם אם זה סילוק השער זה תקרובת, וזה שבירת השער כמו שבירת מקל, ואי"כ דוקא לתת השער לעי"ז כמבואר בעי"ז (דף נ"א ע"ב) ובשו"ע (יו"ד ס"י קל"ט סעי' א) וכמו שהארכנו לעיל.

השגות על ספר "הכצעקתה" של הרב יואל שילה

[ז] בספר "הכצעקתה" של הרב יואל שילה להתיר הפאות של הטמפלים, שכוונת המתגלחים רק להסרת האגו שנמצאים השערות, ולא נתינה לעי"ז, יש כאן טעות יסודי בכל הענין.

הוא טוען שאם זה רק להסרת האגו אין זה עבודה. אולם באמת גם אם זה רק כדי להסיר את האגו, זה גי"כ תקרובת. הארכתי בזה (לעיל 3).

וכן טען שהעיקר מה שהרב אלישיב אסור בגלל שחשב שיש כאן נתינה לאליל והוא טוען שאין כאן נתינה.

באמת בתשובה של הרב אלישיב (קובץ משפטי ס' ק"ט) לא הוזכר כלל ענין שנותן השערות לעי"ז, אלא כל מה שכתב שם שזה עבודה, ולזה הביא כמה ראיות שזה עבודה, אחד מכמוש ואחד סתם מין כוונתו לעי"ז, וממילא כיון שזה עבודה וגם יש בו שבירה זה נאסר, ואין שום נפ"מ אם עבודה לצורך לתת לעבודה זרה שהיא כאילו נהנית מן

המסקנא שגילוח זה עבודה

[ה] אין שום סיבה לומר שהגילוח בהודו אינו עבודה מכח הדין של שיטת הרמב"ם שפוצעים עצמם אינו עבודה זרה, שהרי לכל הנוסחאות והדעות שאומרים העובדים בגילוח השער זה נתינת כבוד לע"ז, ואין לזה שייכות לחובל בעצמו כדי לעורר את הע"ז מן השינה שלדעת הרמב"ם אינו עובד ע"ז, משום ששם אינו לכבודו של ע"ז אלא השתלטות עליו, וממילא זה נאסר מדין שובר מקל שנפסק בשו"ע (סי' קלט סעי' ג) שהיא תולדות שחיטה.

כל זה כתבנו על הצד שאין כאן נתינה לע"ז, אבל יש מספיק ראיות שיש נתינה, וכבר הביא הרבה ראיות הרב משה אפרים אינדיק בספר "וילאו למצא הפתח", המחבר שם לא התמקד על הנקודה שגם אם זה לא נתינה חייב משום ע"ז ונאסר, זה כתב במאמרים אחרים, וכאן התמקדנו שגם בלי נתינה לע"ז זה תקרובת, וגם זה עבודה, ודלא כהרב חיד"ו וייס שרוצה לומר שאין כאן עבודה.

דחיית היתרים של הגאון הרב דב לנדו שליט"א

קודם נביא דבריו

[ט] **סיכום** שיטת הגאון הרב דב לנדו שליט"א, ראש ישיבת סלבודקה, בני ברק, שנכתב ע"י בן משפחתו הגאון הרב יעקב לנדו שליט"א, כסיכום הלימוד עמו.

יש שני דברים הנאסרים מחמת ע"ז: א' - ע"ז עצמה, ב' - תקרובת ע"ז, שניהם הם באיסור הנאה, ע"ז אסורה מן התורה לכו"ע, תקרובת לדעת הרמב"ם ורוב הראשונים איסורה מן התורה ודעת תוספות ב"ק שרק מדרבנן, ובתב"ש (סי' ד' ס"ק י"ז) [הג"ב כותב עליו שהיה יחיד בדורו] כתב שבזמן הזה שהגויים אין מאמינים בע"ז רק מעשי אבותיהם בידיהם יש לסמוך על שי' תוספות שתקרובת אסורה בהנאה רק מדרבנן.

הע"ז הוא הדבר הנעבד, התקרובת הוא מה שמקריבים אותו בקרבן לע"ז, ועד"ז מצינו גם בפסולי קרבן שני פסולים: א' - נעבד, ב' - מוקצה לתקרובת.

והנה גדר תקרובת יש בו פרטים מיוחדים, ורק דבר שהוא מעין עבודת קרבן שבביהמ"ק יש לו שם תקרובת - ולא כל דבר שיקריבוהו לשם ע"ז נאסר.

והנה המונח קרבן מורכב משתי נקודות: א' - שיעשו בו עבודה, ב' - שיקריבו את החפץ לע"ז, ומבואר בגמ' שאם הוא סוג חפץ שמקריבים אותו בביהמ"ק - נאסר אף אם רק הניחוהו לפני הע"ז, אבל דבר שאינו קרב בפנים כגון שערות שאינן

הרמב"ם בספר המצוות שמעביר שערו לכמוש זה בכלל עבודה זרה שחייבים מיתה ואינו דומה לפציעות בגופו כדי להקיץ את העבודה זרה כמו שהיה במעשה של אליהו בהר הכרמל.

ענין השתלטות על ע"ז אינו בכלל עבודה זרה ע"י שמלה חדשה (סי' ז) בענין שלשחוט לעבודה זרה לשם עבודה שנאסר מן התורה ולשם רפואה שאינו נאסר מן התורה.

וביאר בשמלה חדשה (סי' ד סעי' י ג) מה נקרא לשם רפואה שאינו אסור אלא מדרבנן ומה נקרא לעובדו שאסור מן התורה. וז"ל: נתכוין לעבוד הדבר ההוא בשחיטה זו, הרי זו תקרובת עבודה זרה דאורייתא, ואסורה בהנאה. ואף על גב דהנעבד עצמו לא נאסר כאן, משום דמחובר, ובעל חי לא נאסר בנעבד, וחמה ולבנה וכוכבים ומזלות מחוברין בגלגלים - מכל מקום כיון שעובדיהן במיתה, שמע מינה [הרשב"א (פוס' ס' ט"ז ט"ז ט"ז) דמקרי עבודה זרה, והמקריב להם מקריב לעבודה זרה, אלא דגזירת הכתוב הוא שלא יאסרו. ואם אינו מכוין כי אם לרפואה (הר"ן (פולין דף ט סעי' ב)), או משום כשפים, וכדומה לשאר דברי הבאי, ואין כוונתו שמכבד את ההר או החמה בשחיטה זו ששוחט לשמה, שעל ידי זה יבא לו איזה רפואה, רק כוונתו שעל ידי שחיטה זו לשמה מכריח אותו לאיזה ענין ברפואתו, וכדומה לזה - הרי זו אסורה באכילה מדרבנן, גזרה משום תקרובת ממשי; ולא אסורה בהנאה (רשב"א (סס נמורת הים הארוך)).

והוסיף בתבואות שור (סס, ס"ק כג): זה לשון הרמב"ם ז"ל (פ"ז מה' עכו"ם [הלכה ב]): עיקר הציווי בעכו"ם שלא לעבוד אחד מכל הברואים לא מלאך ולא גלגל ולא כוכב [ולא] אחד מארבעה יסודות ולא אחד מהנבראים מהם, ואף על פי שהעובד יודע שה' הוא האלהים והוא עובד הנברא הזה על-דרך שעבד אנוש וכו' הרי זה עובד עכו"ם עכ"ל (הרמב"ם). ובפרק א' [הלכה ב] ביאר עבודת אנוש שהיו מזבחים לכל צבא השמים ולא ע"ד אלהות כלל כי אם לכבדם מטעם שהיו אומרים שרצון הקב"ה הוא לכבד את עבדיו וזהו כבודו. נשמע מזה דכל היכא שכוונתו לכבדו הוי ליה עבודה אע"פ שאינו מקבלו באלוה רק כוונתו מאיזה טעם יהיה מה שיהיה וכן משמע בגמ' סנהדרין (דף ס"ה ע"ב) [ד' ומשי נמקטר לחצר]. ולכן צ"ל מ"ש הרמב"ם הל' שחיטה [פ"ז סי' ד] "אפילו לא נתכוין לעבדו אלא לרפואה", אין פירושו אפילו לא נתכוין לעבדו לשום אלהות, דהא אפילו שלא לשם אלהות כי אם לכבדו בעלמא הוי ליה ע"ז דאורייתא, רק הכי קאמר אפילו לא נתכוין לכבדו כלל רק להכריחו לאיזה ענין, או דבר סגולי יש לו בשחיטה זו כדברי הבאי שאומרים הכותים, גזרו בה חז"ל באכילה. ולהיות פירוש זה היה פשוט בעיני הפוסקים ז"ל לא הוצרכו לבאר לנו די צרכינו בזה. (ועיין שו"ע יו"ד סוף סימן קע"ט [סעיף ע"ו]). עכ"ל.

עבודה, וכעין שכתב המנ"ח (מנחות ר"ח) לבאר טעם מ"ד שהמולך אינו ע"ז - לפי שאינו עבודה אלא מחק דתם].

יש עוד נידון מהו בכלל ע"ז - האם כל שקר שאנשים עובדים לו מקבל שם ע"ז?

כתוב בחזו"א (יו"ד ס"ג כ"ח) שאין ע"ז אלא עובד נברא באמת, אבל אם צייר בנפשו כוח כזב - אין כאן ע"ז אלא מינות, והעובד לתמונה [=פסל] באמונה שכוח נברא משפיע עליה - גם כן חשוב ע"ז, כלומר או שיעבוד איזה שר קיים, או שיעבוד פסל באחד משני אופנים - או שמאמין שהפסל עצמו הוא כוח, או שהוא מושפע מכוח קיים.

ולפי"ז אמר הגר"ל שבאופן דידן שהם מאמינים שיש לו השפעה מכל מיני דמויות דמיוניים שהם המציאו - הוי מינות ולא ע"ז.

ובמלבי"ם (ישעיה מ"ד ג) כתב שג' כתות הן: מאמינות בעצם הפסל, ומאמינות ששר או כו"מ משפיע להן דרך הפסל, ועוד מין שדרך הפסל מתחברים לאיזה שר או כו"מ, ראה שם, וכן ברמב"ן על הפסוק לא יהיה לך אלוהים אחרים על פני כתב שהיו בעולם ג' מיני ע"ז: א' - האמינו במלאכים שיש להם כוח עצמי, ב' - בשמש והמזלות, ג' - בשדים - משמע גם כן שהכל מדובר בדברים קיימים (וכ"כ ברמב"ם נספחו פ"א שנת קדש וחול).

ונשאר לך שיש כאן ספק ספיקא: ספק תקרובת וספק ע"ז, ואף אם לא נבוא להכריע בספקות - וגם יש כאן חזקה קמייתא שהשער היה בחזקת היתר עד שנתגלה.

עד כאן דברי הגר"ד לנדו שליט"א.

קעת נביא הדחיות.

מנהג אבותיהם בידיהם

מה שטען שהיום עובדי ע"ז רק מנהג אבותיהם בידיהם וממילא אפשר לסמוך על שיטת התוס' שהנאה מתקרובת הוא רק מדרבנן [הביא זה בשם התבואת שור (פי"ד ס"ק מ)] הנה במאמר של גרשון ועסט מבואר הדק היטב שהיום אנשי הודו הם אדוקים ממש בע"ז ולא שייך לומר עליהם שרק מנהג אבותיהם בידיהם, וכן כל מי שהולך שם להודו רואה שהם אדוקים ביותר, וכל מהותם שם זה ע"ז.

עצם דברי התבואת שור שבזמננו שהם מנהג אבותיהם בידיהם אפשר לסמוך על התוס' שהנאה מתקרובת הוא רק מדרבנן, הוא קשה מאוד, הרי רוב רובם של הראשונים ס"ל שתקרובת הוא דאורייתא גם בהנאה, ואלו כתבו זה גם בזמננו שהרי כתבו זה להלכה.

(מי) שכתב שזה דאורייתא, ה"ה: הרמב"ם (ע"ז ו' ז'), הרמב"ן (השגות לספר המנוחות ל"ט קלד; ובחומש דברים, ז, כה), חינוך (תכ"ט), מאירי

תקרות במזבח - אינו נאסר רק בעבדו בו בעבודות מעין ד' עבודות שבפנים [זביחה הקטרה ניסוך והשתחויה].

והנה יש לשים לב שאף שלענין דוגמת פנים די או בעבודה כעין פנים או בחפץ כעין פנים, מ"מ לענין עצם תנאי של תקרובת צריך שני פרטים: א' - הקרבה, ב' - עבודה, והיינו: א' - שיהיה החפץ מוקרב ע"י העבודה ולא סתם שיעשו בו עבודה, וכגון לולב שעבודתו לזרקו לפני הע"ז אך אח"כ לוקחים את הלולב - הוכיח החזו"א (יו"ד ס' ס' ק"כ ד"ה ונכ"י) מד' רש"י (סוכה ל"ה: ד"ה לולב) שאינו תקרובת כיון שרק עושים בחפץ עבודה ואינו בא כקרבן;

ב' - ככרות המקריבים אותן לע"ז ולשים אותן בשביל כך - כתב הרשב"א שאין אלו תקרובת לפי שאף שקרבן יש כאן אך אין כאן עבודה, שהלא אין הלישה באה בתורת עבודה אלא רק בשביל להכין את הלחם, והראיה שמוכנים גם לקחת סתם לחם מן השוק - הרי שאין מחוקי דתם שהלישה תהיה חלק מהעבודה, ואינה אלא פעולת הכנה, וכן גרות שמדליקים אותן בכדי שיודלקו לפני הע"ז - כתב הרמב"ן שמעשה ההדלקה שלהם אינו בתורת עבודת קרבן אלא רק הכנה שיודלקו, ולכן 'קרבן' יש כאן, 'עבודת הקרבה' אין כאן, וכן כתב הרא"ה לענין בצירת ענבים, וז"ל "שהבצירה עצמה לכוונת עבודה שבאותה בצירה הוא עובדה".

והנה שערות שמגלחים אותן לשם עבודה של ע"ז - נאסרות משום שעבודת הגילוח היא מעין שחיטה, כמבואר בגמ' שבצר ענבים בתורת ע"ז אסורים - דהוי כעין שחיטה שיש כאן חיתוך.

ולפי האמור יש לבחון בכל מקרה שמדברים שתי נקודות: א' - האם הגילוח הוא עבודה או רק היכי תימצי לייצר שערות, ב' - האם השערות הן קרבן או רק נדבת ממון, וכעין החילוק בין קרבן לנדבת בדיק הבית, וכ"כ הרשב"א שדברים שמנדבים לצורך החזקת הע"ז כגון מעות וכלים אינם חשובים תקרובת - שאין זה קרבן שהוא עצמו קרב לעצמות הע"ז.

ובאמת שתי בחינות אלו אף שהן שני חלקים שונים אך כשנצטרך להכריע מכח ראיות על המכוון שרשם אחד: שאם זה בא כקרבן - מסתבר שהגילוח יש לו שם עבודה לע"ז, ואם זה בא בתורת נדבת ממון - מסתבר שהגילוח אינו עבודה.

ובשערות אלו הלא יודעים הכל שלצורך מסחר הן נגזזות ואין מקריבים אותן עצמם לע"ז, וא"כ אמר הגר"ל שנראה שבאים בתורת נדבת ממון, ולא שם קרבן עלייהו נויש רוצים להוכיח ממה שהם מאמינים שזה פועל להם ברכה שע"כ זה עבודה וקרבן, אולם אין זה הכרח, שהלא להבדיל גם אצלנו נתינת הצדקה נתפסת כסגולה שבכוחה להביא ישועות, ועוד נדגיש שגם אצלנו פעולת נתינת הצדקה היא מצוה ועבודת ד', ולהבדיל גם אצלם יכול הגילוח להיות מצוה דתית ועדיין אין זו עבודה - שגדר עבודה הוא פעולה של התקרבות, ולכן תפילה נקראת עבודה - שהוא כעומד לפני המלך, ובזה שונה משאר מצוות, ועד"ז להבדיל, רק פעולה שמהותה התקרבות לאליל יש לה שם 'עבודה', אבל סתם פעולה שעושים מחק דתם - אין זו

בידיהם לא עלה על דעת אדם לומר שמכח זה כל ע"ז זה רק דרבנן. וכן מפורש ברמב"ם (פ"ח הל' א) וש"ך (סי' קלט ס"ק ב) וכן מבואר בש"ך (סי' קמ"ה ס"ק ב).

וכן מה שכתב הגר"ד לנדו בסוף דבריו שיש כאן חזקת היתר שלפני שנקצצו היו היתר, צע"ג דלא שייך חזקת היתר בספק לדינא (גם את"ל שהיה כאן ספק לדינא), וכן במקורות הנ"ל, בספק אם נעבד אסור, לא מתירים מדין חזקת היתר.

ועל סברת התוס' שתקרובת ע"ז הוא רק דרבנן עיי' מהר"ם שיק (ע"ז דף לה ע"ב) שהביא ראיה חזקה שאסור מן התורה מן המשנה.

עבודה זרה (דף כט ע"ב): שאל ר' ישמעאל את רבי יהושע כשהיו מהלכין בדרך, אמר לו: מפני מה אסרו גבינות עובדי כוכבים? אמר לו: מפני שמעמידין אותה בקיבה של נבילה. אמר לו: והלא קיבת עולה חמורה מקיבת נבילה, אמרו כהן שדעתו יפה שורפה חיה, ולא הודו לו, אבל אמרו: אין נהנין ולא מועלין! אמר לו: מפני שמעמידין אותה בקיבת עגלי עבודת כוכבים. אמר לו: אם כן, למה לא אסרוה בהנאה?

ואם אתה אומר שתקרובת ע"ז אסור באכילה מן התורה, ואילו הנאה רק מדרבנן, מה מקשה רבי ישמעאל, הרי יש רק חשש אולי מעמידים אותם בעגלי תקרובת ע"ז וממילא אסרו רק באכילה שזה מדאורייתא משא"כ הנאה שהוא רק דרבנן לא חששו לאסור, אלא ודאי שגם הנאה אסור מן התורה.

וחשש הזה הוא משום תקרובת ולא משום ע"ז עצמה כ"כ רש"י במשנה, וכן הר"ן, ונראה שזה מוכרח, שהרי אם זה עגלים שנעבדו עצמם לע"ז, הרי עשו מזה גבינה וזה בודאי ביטול של ע"ז עיי' גוי ולא נאסר כלל, שהרי ע"ז יש לה ביטול.

שו"ע (יו"ד סי' קמו סעי' ו): כיצד מבטלה, נטל מהאשרה מקל או אפילו עלה אחד לצרכו, נתבטלה. ובין האשרה עצמה ובין השפאים שנטל ממנה, מותרים. ואם נטל השפאים לצרכה, דהיינו ליפותה, לא נתבטלה, והיא אסורה והשפאים מותרים.

אלא מדובר בתקרובת ע"ז, שאין לה ביטול, וא"כ מוכרח שתקרובת אסור מן התורה ואף שבטלו.

היתר שזה לא תקרובת אף שזה עבודה

על ההיתר בגלל הטענה ע"פ החזו"א (יו"ד סי' ס ס"ק כ ד"ה ונש"י) בביאור רש"י (סוכה דף לא ע"ב ד"ה לוג) בענין הלולב שאינו תקרובת ורצה ללמוד מזה שלא כל דבר שהוא עבודה נאסר.

(מכות דף כג), תוס' (חולין דף יג ע"ב), תוס' הרא"ש (סע), רשב"א (סע); ע"ז דף לב ע"ב, מוה"ק; מוה"ב א' א') בשוחט לשר ההר לרפואה הוא דרבנן ולשם ע"ז הוא דאורייתא, תוס' בחולין (דף קטז ע"ב ד"ה גדל ממתי). **ויש** רק תוס' בב"ק (דף עב ע"ב) שמסתפק שאולי זה דרבנן, ובהרבה מקומות כתבו תוס' שזה דאורייתא כנ"ל, וכן יש רשב"א בקידושין (דף נח) שזה דרבנן, אולם הוא גופא בהרבה מקומות כתב שזה דאורייתא כנ"ל.

וכל ענין של מנהג אבותיהם נאמר בגמרא לענין שסתם גוי ששוחט אינו מכוון לע"ז וממילא לא נאסר משום תקרובת, (חולין דף יג ע"ב), אבל אם מכוון לעבודה זרה זה תקרובת גמורה. וכן יש ראשונים שהקילו לענין סתם יינם, משום שאין דרך לנסך, אבל אם באמת מנסך בודאי אוסר מן התורה.

וז"ל הב"י (היה הרבה דורות מצונזר, וכעת החזירו זה בטור שירת דבורה) (יו"ד סי' קמג): אני תמה על דברי רשב"ם בשם רש"י היאך כתבו דגוים בזמן הזה אין רגילים לנסך לע"ז דהא חזינן הני גוים דמנסכו יין ולחם אונים היא להם והיא **עיצומה של ע"ז** ויש לומר מכל מקום לא מיקרי ההיא נסך כיון דלא שפכי ליה קמי ע"ז בדרך ניסוך פנים אלא שהגלח מקריבו קמי ע"ז ואחר כך שותהו נהי דמיתסר משום תקרובת ע"ז מכל מקום לא מיקריא ההיא עבודה ניסוך ומיהו הני יונים דחזינן להו דלא שתו חמרא עד דאתי גלח וזורק עליו מים טמאים ומתערבים המים טמאים עם היין היה נראה שזריקת המים שזורקים בו הרי ניסוך והרי מים שנתנסכו לע"ז מעורבים ביין אלא דכיון דאינם מנסכים היין לשפכו לפני ע"ז כדאמרן ואי אתה בא לאסור את היין אלא מחמת שנתערבו בו מים המנוסכים הוי ליה מים ביין דבטלי כדאיתא בסוף ע"ז (עג ע"ב).

יתכן שהתבואת שור לא היה לפניו דברי הב"י אלו שהרי היה מצונזר.

מכל זה נראה שבניסוך ממש אין שום הקלה וזה תקרובת גמורה גם מדאורייתא לכל אלו שס"ל שתקרובת אסור מן התורה (דברי הב"י אלו הובאו גם בתשובת הגר"י"ש אלישיב שנביא אי"ה לקמן, והביא גם דברי הש"ך (סי' קמ"א ס"ק א וס"ק ו) שספק נעבד אסור, אלמא שזה מדאורייתא גם בזמנה"ז, ולא אמרינן דכיון שעובדי כוכבים בחו"ל מנהג אבותיהם בידיהם כל הע"ז שלהם הוא רק דרבנן, ואין לחוש מספק, אלא גם בספק אסור).

וע"ע בב"י (פ"ס קמ"ה) לענין מחלוקת אם חליפי חליפין אסורין או לא שיש בזה מחלוקת אמוראים, והטור פסק לקולא והרמב"ם לחומרא, וכתב הב"י שני הסברים למה פסק הטור לקולא, אחד משום דהאי איסורא הוא רק דרבנן, והסבר שני משום דקיי"ל שני כתובים הבאים כאחד אין מלמדים. והגר"א חולק על הב"י וכתב שחליפין אסורים מן התורה כיון שהגמרא דורשת זה מן הפסוק, וע"פ הירושלמי פסק כדעת הרמב"ם, ע"ש. ועכ"פ שרק בענין חליפין ס"ל שזה רק דרבנן, אולם סברה של מנהג אבותיהם

דחיית היתר שע"ז דמיוני אינו ע"ז ועשיית פסל מהקב"ה

בענין העושה פסל מהקב"ה וענין ע"ז של הודו ושל עגל בדברי רס"ג

[יד] הנה לו יצוייר שעבודה זרה דמיוני אין דין של ע"ז אבל אם עושה פסל מזה, שהדמיון משפיע עליו, בודאי הוא ע"ז.

חידוש הפלא הזה לומר שפסל שחושבים שדבר דימוני משפיע עליו הוא לא ע"ז, הוא לא רק לענין תקרובת, אלא גם לענין אם העובד ע"ז כזה חייב סקילה, שלפי דבריו שזה רק מינות ולא ע"ז, אינו חייב סקילה.

הנה ידוע שרוב פסלים של היוונים הם בשורש דמיונות, (עי' ויקפדיה ערך יון) ניש גם ע"ז של יון שיש בה אחיזה כמו אפרודיטי ששורשו בכוכב נוגה, עיי' פה"מ להרמב"ם (ע"ז פ"ג מ"ד), ואמרינן ע"ז (דף מ"ט) שכל הפסלים שנעבדים אסורים, ומסקינן שבכפרים חזקתן נעבדים, ועיי' ש"ך (פי' קמ"ה) שגם בספק אסורים, ולמה לא כתוב בשום מקום שקודם צריך לבדוק אם המשפיע על הפסל מתייחס לדבר שיש בו ממש או רק דמיון, והרי גם דמיון היה מצוי, וכ"ש כשיש רק ספק אם נעבדים, ויש כאן ספק ספיקא וחזקת כשרות, אלא ודאי שהכל נאסר, ואין נפ"מ אם המשפיע יש בו ממש או רק דימויון.

וכן לא משתמט בשום דוכתא בש"ס לא במסכת סנהדרין שמדברים הרבה על ע"ז, ולא במסכת ע"ז, ולא ברמב"ם, שאדם שמשתחוה לפסל או אומר אלי אתה, שכדי לחייבו סקילה (ובגוי הרג), שנשאל מה שורש המשפיע של ע"ז זו, אם השורש המשפיע הוא דבר קיים או דבר דמיוני, ואם החידוש הפלא זה אמת, איך אפשר להרוג אדם מספק, ואיך לא דיברו על דבר כזה, אלא וודאי שאין שום נפקא מיניה, אם יש פסל ואדם משתחוה או שאר עבודות או אומר אלי אתה, חייב מיתה. ואיך שייך לומר שאומה שלימה שמלא ע"ז ומשתחוים לפסל ומקטירים לפסל ואומרים אלי אתה, פתאום בא אחד לומר, הם לא חייבים מיתה שאולי שורש המשפיע על הפסל הוא דמיוני, הכל מרפסא איגרא.

וכן הרי גם מי שעושה פסל מהקב"ה נקרא עבודה זרה אף שחושב שהקב"ה הוא זה שמשרה שכינתו על הפסל הזה, והרי מותר וגם מצווה לעבוד הקב"ה, וא"כ למה עושה פסל מהקב"ה זה עבודה זרה, אלא לא הולכים אחרי מה שחושבים שהוא המשפיע אלא על המושפע, ואם זה פסל זה ע"ז, וכך מבואר בהרבה ראשונים, וממילא כ"ש אם יש פסל שמייצג דבר דמיוני אין הולכים אחר המשפיע אלא אחרי המושפע.

ונביא דברי רבי סעדיה גאון ודברי הכוזרי שהעגל במדבר היה שהקב"ה משרה השכינה על העגל וזה הוא ע"ז לכל דבר.

ופלא דבריו מה רוצה משם, הרי כתב החזו"א הטעם שאין שם תקרובת משום שאין כאן שבירה, וכאן יש בו שבירה, ואם יש עבודה ויש שבירה זה נאסר מדין תקרובת.

היתר שאין העבודה בהפצא אלא רק ממונות

[יב] ועל ההיתר שהם רק נותנים חפצא של ממונם לע"ז ולא עבודה בגוף החפץ.

הנה זה ממש דברים תמוהין, שהרי העבודה זרה של גילוח שער בהודו היה קיים הרבה זמן לפני שמכרו השערות, שמקודם שרפו השערות, כמבואר בתשובה של הרב נחום רבינוביץ משנת תשכ"ח (שי"ט נחום, סי' נ"ה, נמנ"ג בלאור הסכמה), וא"כ אין הם מתכוונים להרויח כספית את הטמפל.

וחוץ מזה הרי הם מגלחים גם הזקן, ולא שייך כלל לעשות מזה פאות.

דמיון למולך שזה לא ע"ז

[יג] עוד רוצה הרב לנדו להביא ראיה ממולך שאינו נחשב ע"ז (סנהדרין דף ק"ד ע"ב).

הנה צריך לדעת הרי כאן כן נחשב לע"ז, כמו שהבאנו דברי הרמב"ם והחינוך מעביר שערו לכמוש, וצריך לחלק בין זה למולך.

ומצאנו שני ראשונים שמסבירים למה מולך אינו ע"ז, חידושי הר"ן והמאירי

חידושי הר"ן (מס' סנהדרין דף ק"ד ע"ב): כל שהמליכו עליו אפילו צרור ואפילו קיסם. היינו כר' אליעזר בר"ש דאמר שלא למולך פטור דכל שהמליכו עליו לא משמע ע"א דה"ל למימר כל שקבלו באלוה אבל לשון מלכות שייך במולך שהוא ענין של כשוף שחושב בעצמו שהוא מועיל לו אם ימליכו עליו ויעביר את בנו לפניו והיינו דאמרי' דמולך לאו ע"א היא שאינו עושה אותה ע"א לקבלו באלוה אלא בכח כישוף כדפרישנ' ואם זבח ונסך לפניו פטור וכן אם העביר בנו לפני ע"א פטור שאין העברת בנו עבודת ע"א אלא דרך כישוף הוא למולך בלבד.

מאירי (פ"ת הנמורה, ט"ז): מעשה זה אינו עיקר הע"ז שאין זה אלא חוק אותם הגוים לכניסה בכרית אמונתם ועיקר ע"ז זו הוא העבודה ליסוד אחר שנעשה מבני דתם וכל שזבח וקטר ונסך והשתחוה לשם היסוד הוא בכלל עובד ע"ז אבל המוסר והמעביר אינו עובד ע"ז עדין אלא שמתחקה בחוקותיהם ועל חוק זה הקפידה תורה לחייבו עליו סקילה.

עכ"פ זה לא נוגע לענינו.

כאן דברי רס"ג :

מונח להם להקביל אליו, כשיספרו נפלאות אלהיהם, כאשר

עשו הפלשתים בארון שאמרו כי האלהים שם, וכאשר אנחנו עושים בשמים ובכל דבר שאנו יודעים שתנועתו אמנם היא בחפץ האלהים מבלי מקרה ולא רצון אדם ולא טבע. וחטאתם היה בציור אשר נאסר עליהם ושיחסו ענין אלהי אל מה שעשו בידם ורצונם מבלי מצות האלהים. ויש להם התנצלות במה שקדם מהמחלוקת ביניהם, ולא הגיעו עובדיו אל שלשת אלפי איש מכלל שש מאות אלף שהיו. אבל התנצלות הגדולים שסייעו בעשותו היה בעבור שיראה הממרה מהמאמין כדי להרוג הממרה העובד אותו, ונחשב להם לעון מפני שהוציאו המרי מן הכח והמצפון אל גבול המעשה, ולא היה העון ההוא יציאה

מכלל עבודת מוציאם ממצרים אך היה מרי לקצת מצותיו כי הוא יתברך הזהיר מן הצורות, והם עשו צורה, והיה להם להמתין, שלא יקבעו לעצמם דבר שיקבילוהו וימשכו אחריו ומזבח וקרבתו. וזה היה מעצת מי שהיה ביניהם מן החושים והאצטגנינים, חשבו שיהיו פעולותם הסבריות קרובות מן המעשים האמתיים. ע"כ.

ובאמת זה פשטות הפסוקים האלו, שיש ע"ז אם עושה פסל שמייצג את הקב"ה, כמ"ש (דברים, ד, טו): וְנִשְׁמַרְתֶּם מְאֹד לְנַפְשֵׁיכֶם כִּי לֹא רְאִיתֶם כָּל תְּמוּנָה בַּיּוֹם דִּבֶּר ה' אֵלֵיכֶם בְּחֶרֶב מִתּוֹךְ הָאֵשׁ: (טו) פֶּן תִּשְׁחַתְּנוּ וְעִשִׂיתֶם לָכֶם פֶּסֶל תְּמוּנַת כָּל סֶמֶל תְּבֻנִית זָכָר אוֹ נְקֵבָה: (טז) תְּבֻנִית כָּל בְּהֵמָה אֲשֶׁר בָּאָרֶץ תְּבֻנִית כָּל צְפוּר כָּנָף אֲשֶׁר תְּעוֹף בַּשָּׁמַיִם: (יז) תְּבֻנִית כָּל רֶמֶשׂ בְּאֲדָמָה תְּבֻנִית כָּל דָּגָה אֲשֶׁר בַּמַּיִם מִתַּחַת לָאָרֶץ: (יח) וּפֶן תִּשָּׂא עֵינֶיךָ הַשָּׁמַיְמָה וּרְאִיתָ אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הַיָּרֵחַ וְאֶת הַכּוֹכָבִים כֹּל צָבָא הַשָּׁמַיִם וְנִדְחַתְּ וְהִשְׁתַּחֲוִיתָ לָהֶם וְעִבַדְתָּם אֲשֶׁר חָלַק ה' אֱלֹהֶיךָ אֹתָם לְכָל הַעַמִּים תַּחַת כָּל הַשָּׁמַיִם.

הכוונה פסוקים ט"ו עד י"ח, שבתור הקדמה לפסוקים ט"ז עד י"ח כתוב פסוק ט"ו, שכל זה בא ללמד שמדובר כאן בפסל שמייצג את הקב"ה או שהוא שורה עליו, שאם לא זה אלא כח אחר, אין כאן מקום להקמה של פסוק טו.

וכך פירשו החזקוני (נמ"א בסוף יתרו, ד): לא תעשה לך פסל וכל תמונה במקום אחר הוא אומר הטעם כי לא ראיתם כל תמונה, שלא תאמר אתה אל מסתתר ואין רואך אעשה לי פסילים לזכרונוך להשתחות לך לכבודך. וכל תמונה וי"ו יתרה, פי' לא תעשה לך פסל של כל תמונה אפי' אין לו פרצוף הואיל והם לשם עבודת כוכבים כגון אבני מרקוליס שאין להם דמות פרצוף. וכל תמונה שום תמונה כמו כל אלמנה ויתום.

ובדומה להליכות אלו נתאמת לי שההודים, ועובדי אלילים וזולתם, אומרים שאינם עובדים לאבן עצמה ולא לעץ גופו, אבל הם עובדים לכורא שמים וארץ. ואין צורה זו לדעתם אלא אות לכך. כשהם רואים אותה נתברר להם עזו, גדולתו וגבורתו, והם עובדים אותו. ואותה צורה שמצאוה ראייה לענין זה, לדעתם הכורא משרה עליה מאורו, ובאמצעותה הוא עושה להם אותות ומופתים. וכשלעצמה אינה צורה אלא היא צורה של אות שאחד מהם התאימה לענין זה². כי האור שוכן עליה והאותות נעשים באמצעותה. והפסל שמעמיד אותו המלך הוא בעיניהם הנכבד שבפסילים, כיון שיש עליו הסכמה כללית. ויש להם אנשים העוסקים בדברי עיון, נושאים ונותנים בעניינים דקיים (?) אלו ומעלים ראיות.

וכשנתאמתו לי הליכות אלו גם כן, אמרתי: לא מן המוכחש שמקצת מן הראשונים - שלשת אלפי איש³, הן יותר הן פחות, דגלו באמונת העמים, שאמרו כדברים האלה. ולדעתם היתה השראת השכינה אמת, ואורו יתברך נאצל על משה וכו' היה עושה את האותות. וכשנפקד מהם משה, נתכוונו לפי סברתם, לעשות להם פסל במקומו, ישרה עליו האור וינהיג אותם. יש מהם שאמרו עשה לנו [74] אלהים (לב א)... ולא יהיה הפסל במקום משה אלא בררד ז'⁴.

פירושי רב סעדיה גאון לספר שמות סעדיה בן יוסף גאון עמוד מס 209 יהודה רצהבי הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

וכן הוא בכוזרי (ממ"כ 6 אות 15), שחטא העגל היינו שהקב"ה משרה שכינתו על העגל: אמר החבר: כי האומות כלם בזמן ההוא היו עובדים צורות, ואלו היו הפילוסופים מביאים מופת על היחוד ועל האלהות לא היו עומדים מבלי צורה שמכוונים אליה ואומרים להמונם, כי הצורה הזאת ידבק בה ענין אלהי וכי היא מיוחדת בדבר מופלא נכרי. ומהם מי שמיחס זה אל האלהים, כאשר אנחנו עושים היום במקומות המכובדים אצלנו, עד שאנו מתברכים בהם ובעפרם ואבניהם, ומהם מי שמיחס אותו אל רוחניות כוכב מן הכוכבים או חיל מן החיילים או מערכת מזל וזולת זה, ולא היו מסכימים ההמון על תורה אחת אלא בצורה מורגשה שמכוונים אליה. והיו בני ישראל מצפים למה שיעד אותם משה שיוריד להם ענין מאת ה' שיראו אותו ויקבילוהו כאשר היו מקבילים עמוד הענן ועמוד האש בצאתם ממצרים, אשר היו מביטים אליו ומקבילים ומגדלים אותו ומשתחווים נכחו לאלהים. וכן היו מקבילים עמוד הענן אשר היה יורד על משה בדבר אתו האלהים והיו עומדים בני ישראל ומשתחווים נכחו לאלהים. וכאשר שמעו העם דברי עשרת הדברים ועלה משה אל ההר להוריד להם הלוחות כתובים ולעשות להם ארון להיות להם דבר נראה שיכונו נגדו, שבו הברית לאלהים והבריאה הרבנית, ר"ל הלוחות, זולת מה שדבק בארון מהענן והכבוד ומה שנראה בעבורו מהמופתים, ונשארו העם מצפים לרדת משה והם על ענינם לא שנו תארים ועדים ובגדיהם, אשר עמדו בהם יום מעמד הר סיני אך נשארו בתכונתם ממתינים למשה לעתים, ובושש מהם ארבעים יום והוא לא לקח צידה ולא נפרד מהם אלא על מנת שישבו ליומו, אז גברה המחשבה הרעה על קצת ההמון ההוא הגדול והתחילו המון העם להחלק מחלקות ומרכיבים העצות והמחשבות עד שנצטרכו מהם אנשים לבקש נעבד מורגש יכונו נגדו כשאר האומות, מבלי שיכחשו באלהות מוציאם ממצרים אבל שיהיה

ויצא לפי מה שכתב הר"ן, שעיקר כל הפרשה של השמר לך ושמור נפשך, וכן ההמשך ונשמרתם מאוד לנפשותיכם, זה בא להזהיר שלא לעשות תמונה מהקב"ה, או תמונה שהקב"ה שורה עליו.

רש"ר הירש (דברים פקד ד): ועשיתם לכם וגו'. ההקשר עם האמור בפסוק הקודם - "כי לא ראיתם" וגו' - מורה שאין כאן אזהרה על עבודת אל אחר, אלא הכתוב מזהיר אותנו שלא נציג בתמונה את האל שנודע לנו בדברי תורתו בסניני, ולא נתאר אותו בצורה כל שהיא. כל תיאור כגון זה יכניס את ה' למסגרת הנמצאים הניתנים לתיאור גשמי, ויש בו משום כפירה באיחיד שהוא למעלה מתפיסת החושים, למעלה מן העולם, והוא מצוי אישי הפועל בחירות מוסרית. משום כך הרי כאן תחילה איסור כללי על כל תיאור שיש בו משום מתן צורה.

וא"כ אחרי כל הביאורים שכוונת הפסוק פן תשחיתון ועשיתם לכם פסל הכוונה שעושה פסל מהקב"ה, א"כ מבואר שזה נקרא ע"ז, שהרי הפסוק הזה בוודאי נחשב ע"ז.

כמ"ש בעבודה זרה (דף כג ע"ב): תנא דבי ר' ישמעאל: כל מקום שנא' השחתה - אינו אלא דבר ערוה וע"ז, דבר ערוה - דכתיב: כי השחית כל בשר את דרכו על הארץ, וע"ז - דכתיב: פן תשחיתון ועשיתם לכם פסל.

ויותר מזה אפילו אלו גדולי ישראל שטעו וחשבו שהקב"ה הוא גוף מ"מ אם עושה פסל מהקב"ה זה ע"ז.

קונטרס הראיות לריא"ז (מס' סנהדרין דף 5 ע"ב): מה שכתוב ונשמרתם מאוד לנפשותיכם כי לא ראיתם כל תמונה, לא בא הכתוב להזהיר אלא שלא לעשות תמונה, כמו שכתוב בסוף הפסוק פן תשחיתון ועשיתם לכם פסל תמונת כל סמל, אבל אם יחשוב אדם שהקדוש ברוך הוא בעל תמונה, לא הקפידה תורה בכך, וכמה היו מחכמי התלמוד הקדושים שמהם תצא תורה לישראל שלא נתנו לבם להתבונן בענין האהות, אלא הבינו המקראות כפשוטם, ולפי תומם חשבו כי הקדוש ברוך הוא בעל גוף ותמונה, וחלילה שנקר' מינים לאשר נאמר עליהם לקדושים אשר בארץ המה וגו'.

ואמנם מה שכתב רבינו משה (בפסק (1) [6] מהלכות יסודי המורה), ופירש שם שהקדוש ברוך הוא אינו בעל גוף ותמונה, כלם דברים נכוחים הם.

(עי' בראב"ד (ה"ל יסודי המורה) שהחושבים כן הם לא מינים אלא טועים, ועי' בחזו"א (סי' סג ס"ק כג) שגם הרמב"ם מודה להראב"ד שאם הם שוגגין הם לא מינים, רק החזו"א לא העלה בדעתו שיש גדולי ישראל שטעו כך).

ומבואר גם בדברי רס"ג שע"ז של הודו הוא ע"ז גמורה כמו העגל, והכל בשם הקב"ה, ומפורש בחומש ובגמרא (ע"ז דף מג ע"ב; מד ע"ב; נג ע"ב) שהעגל היה ע"ז גמורה וחייבים מיתה על זה והעגל עצמו נאסר, על אף שהכוונה על הקב"ה.

וכן דרשות הר"ן (ד"ה ט) שפסל שמייצג את הקב"ה הוא ע"ז: עוד לענין אחר אמר רק השמר לך ושמור נפשך, למה שהמשיך דבריו וסיים ואמר (ע"ב) ותמונה אינכם רואים זולתי קול, ואמר גם כן למטה (ע"ב) ונשמרתם מאוד לנפשותיכם כי לא ראיתם כל תמונה, והלשון מורה כי רק השמר לך ושמור נפשך [מאד], ואמרו ונשמרתם מאוד לנפשותיכם, בא על כונה אחת, והוא כאומר לחבירו השמר לך פן תפול בגומא פלוני שאתה מוכן ליפול שם. וזהו לשון ושמור נפשך [מאד], ונשמרתם מאוד לנפשותיכם. ופירוש הענין כך הוא, בתחילה אמר (ע"ב) מי גוי גדול אשר לו אלהים קרובים אליו וגו', ויהיה קרוב לטעות מזה ולומר שיש לשם יתברך איזה יחס וקשר, ויבא לדמות ולחשוב באהותו איזה דבר ממקרי הגשם, ולפיכך אמר השמר לך ושמור נפשך מאד פן תשכח המעמד הנכבד ההוא, שהיה בו מקורבת השם יתברך עם ברואיו, מה שלא היה לפניו ולאחריו, ועם כל זה לא הגיע ממנו שתראה שום תמונה כי איננה, אבל קול דברים בלבד שמעתם, אשר הוא קול נברא.

ועל זה הצד אנו אומרים בתפלתנו, בברכה שלישיית של שמונה עשרה, אתה קדוש, כמו שאמר בעל הכוזרי (מאמר ג אות י), כי מפני שאמרנו תחילה שהוא משיב הרוח ומוריד הגשם, ורופא חולים, ומתיר אסורים, כדי שלא יבא זה לחשוב באהותו איזה יחס מיחסי הגשם, אנו אומרים שעם היות שהוא פועל כל זה, הוא נבדל ומרומם מכל דבר ממשיגי הגשמות.

ועל זה הדרך בא רק השמר לך [ושמור נפשך מאד] וגו', וכפל עוד ואמר ונשמרתם מאוד לנפשותיכם כי לא ראיתם כל תמונה וגו' פן תשחיתון, וקשר שני פסוקים אלו זר, לא נמצא בו למפרשים דבר, ונראה שפירושו הוא השמרו מאוד לנפשותיכם, שעם היות שרצה השם יתברך להשאיר זכרון המעמד הנכבד ההוא בכל מה שאפשר, עד שחידש וברא חשך ענן וערפל ולפידים וקולות נבראים, עם כל זה לא רצה לחדש ולברוא שום תמונה, אף על פי שהיה מן הראוי כדי שישאר זכרון המעמד יותר, לפי שהדבר הנראה יחוקק יותר בדמיון מן הדבר הנשמע. וכמו שחידש קול נברא, אף על פי שנגלהו מורה על הגשמות, ולא נמנע בשביל זה, למה לא חידש תמונה נבראת כדי שיתחקה בלבם המעמד ההוא יותר, אבל נמנע מזה, פן תשחיתון, כי תחשבון לעשות טובה לנפשכם לעשות פסל כדמות התמונה ההיא אשר ראיתם, כדי להשאיר זכרון הדבר לבניכם ולבני בניכם, וימשך מזה שבניכם אשר יקומו אחריכם יעבדו צורה ההיא, או יתלו גשמות השם יתברך לזה. וזהו שהזהיר וכפל בפרשה זו בכמה מקומות אזהרה הזאת.

מצורך שהאומות בזמנים הקדומים היו נמשכים אחריהם מאד, וגם בזמן הבית כמו שכתוב בסנהדרין (ק"ג) רב אשי אוקי אשלשה מלכים אמר למחר נפתח בחבריא, אתא מנשה איתחזי ליה וכו', אמר ליה אי הוית בההוא דרא נקטת בשפולא דגלימא ופלתח לה, ואין ספק שהיה זה מצד רוב חכמתם והורדת הרוחניות, לא מצד סכלותם, כי רשעים היו אבל לא שוטים.

ע"כ.

הרב ז"ל בטעם הקרבנות כי באו בתורה כדי לעקור ע"ג מן העולם, לפי שהיה מנהג הקדמונים מהאומות שהם עובדי עכו"ם שהיו בונים היכלות ומקריבין קרבנות לכחות העליונים, והיתה מחשבתם כי יתעלה ויתגבר מזלם בכך וימשיכו בזה כח הצלחה ותוספת טובה, שכן מצינו המצריים והכשדים שהיו

וע"פ כ"ש מי שעושה פסל מדמות דמיוני, אף אם נאמר שהדמיוני הוא לא ע"ז אלא מינות, אבל אם עושה פסל מזה זה בודאי ע"ז.

יש הרבה מקורות שיסוד הע"ז של הודו הוא בכוכבים

[טו] ע"י רמב"ם (מורה נבוכים ח"ג

ס"י כט) שזה הע"ז של הצאבים, וכן ספר הברית (י' פתח אליהו הורוץ ממקופת הגר"א) וז"ל (נשיק מכת ג) שההודים האמינו במציאות הבורא רק שאין לעבוד אותו.

וכן באבן עזרא (פרשת ואלה פקדו פסוק כג) כתב שאנשי הודו שורש עבודתם במזל טלה: ויאמר אמר ר' ישועה, כי פי' תועבת מצרים, משה כתב כן לגנות ע"ז, כי לא אמר לפרעה רק אלהי מצרים, והוא אמר, כי היה אלהיהם על צורת טלה, כי היו חושבים על מזל טלה שהוא מושל בארצם, ובעבור זה לא היו אוכלים בשר. ואילו היה כן, למה לא יאכלו בשר שור או בשר גדיים. ולפי דעתי, כי אנשי מצרים בימי משה היו על דעת אנשי לנדיא"ה שהם יותר מחצי העולם, וכולם הם בני חם ואינם אוכלים בשר עד היום.

(לשון לנדיא"ה כמו אינדיא"ה, זה הודו, ע"י אבן עזרא (בראשית פרשת ויגש פקדו מו פסוק לה): כי תועבת מצרים כל רועה צאן, לאות כי בימים ההם לא הי' המצרים אוכלים בשר, ולא יעזבו אדם שיזבח צאן, כאשר יעשו היום אנשי הודו. ומי שהוא רועה צאן תועבה היא שהוא שותה החלב. ואנשי הודו לא יאכלו ולא ישתו כל אשר יצא מחי מרגיש עד היום הזה.

וכן מבואר ברבינו בחיי (ויקרא פקדו 6 פסוק ט), שהע"ז של הודו בא מכח הכוכבים: בספר המורה כתב

וסדרם זה תוך זה – האויר תוך יסוד האש, והמים תוך יסוד האויר – היה ראוי להיות לפי הסדר הארץ תוך יסוד המים, ושיכסו המים את הארץ מכל צד מסביב, והוא אינה כן. זה ר'א"ה שברצון רוצה נעשה כן, ובחכמת חכם ויכול נברא ונתחדש, למען יבא האדם וכל החיים על פני האדמה כמובא למעלה (מאמר ט' פרק ד'). ואם מפרטיו נודע, במה שלפי טבע הגשם שבא מן האדים העולים מן הארץ תמיד, היה ראוי להיות הגשם יורד תמיד בכל מקום ובכל זמן ואינו ככה, אבל הוא יורד פעם על מדינה זו ופעם על אחרת, פעם על ימים ופעם על מדבריות ארץ לא זרועה. וזה ר'א"ה שהוא מרצון רוצה אם לשקט אם לארצו, כמובא למעלה (מאמר י' פרק ט'). ועוד יש ראיות פרטים לאין מספר, הנייר יקלה והם לא יכלו, וקצת מקמה מובאים ב"חובת הלבבות, ושאר ספרים.

והוא נודע גם כן על-ידי מופת הנקנה ומוזה מלאים כל ספרי הפילוסופים בכל חכמי הגוים, ובכל חכמי ישראל גם ב"חובת הלבבות" בשער היחוד.

והוא נודע גם כן **מסתם הקבלה** שהיא קבלה הנכונה אשר במדרגה השביעית שבמקובלות כמובא למעלה (פרק א' מאמר זה) והוא, שכל גדולי ישראל הנאונים וקדושים, מסדרי דיני התורה לדור אחרון, ידעו כי כלם היו מוחזקים ומפורסמים בפרישות וחכמה ונעורים מאת ה', והקמה אבותינו ואוהבינו וכלם יעידו ויגידו על מציאותו.

והוא נודע גם כן מן **המפורסמות**, כי תדע קורא משפיל שקל בני שתי נחלקו לשלוש כתות: כת א' עובדים למק"ב-המציאות לבדו כיחודו והם הישראלים והישמשאלים, ולא נפלה המחלוקת בינם אלא בסדר העבודה ומהותה, ובסדר [ובמחוק] המוליד ומביא הדת מהאל אל האומה. כת ב' עובדים למק"ב-המציאות בשיתוף [ברייבי אלוהיות]. כת ג' אינם עובדים למק"ב-המציאות כלל אבל עובדים לכוכבים ומזלות, לשמש או לירח, לאש או למים וכדומה. והקמה בהודו הנקרא (Ostindien) ובמזרח שבהודו היא מדינת חינא (סין).

אבל כלם יודעים ומודים שיש מק"ב-המציאות, אך אומרים שלא שייך אליו שום עבודה לרוב רוממותו, והוא נעלה וקרום מכל בקרה ותהלה, ובכן שייך העבודה והתקנה לאמצעי אחר המליץ [מתוד] בינותם. ולכן, זה אומר שהחמה הוא אמצעי הקמליץ, וזה יאמר מזל טלה וכדומה. והקמה מאמינים עם זה שאלהותם מתלבש בן אדם הגדול במעלה או בגדולה בבני דורו, כמו המלך או גבור מפורסם או חכם מופלג, ולכן הם עובדים למלך או לאיש ההוא בחייו. גם אחרי מותו יאמינו שהוא הולך וישב לו בכוכב ההוא או בשמש או בירח, שהוא אלהות שלהם, ושם הוא מתיחד עמו ומושל מקמל רב. לכן מעמידים פסל דמות תבניתו, ועובדים אותו גם אחר מותו. ועל-כן הכותיים העמידו יותר מעשרים אלפים אלהות לכל המפורסמים שבהם, ויעמוד מי שירצה לבקש ולהתחנן ולעבוד למי שירצה. ובוה תבין מה שאמר פרעה: לי יארי נאני עשיתיני (וחוקאל כ"ט, ג) כי לא שוטה היה פרעה לאמר כן, אף לא שוטים היו חרטומי מצרים להאמין לו בדבר הזה, עם היות זקני הדור יודעים שמימות עולם (כבר במימים קדומים) היה נילוס נהר כבר במצרים קודם יום הלדת את פרעה. אבל אמר, שעבודת זרה שלהם הוא מזל טלה שברא היאור ומשפיע עליו, הוא מלוכש בו והוא הוא כאשר אמרנו. ומהם יש אומה ולשון שעובדים לשטן, באמרם: שמק"ב-המציאות הוא טוב לכל ולא נבדל העבודה אליו, אך ראוי לעבוד לשטן לבל נשטין [קטרט] ובל ירשיע. לפי זה, כבר מק"ב-המציאות נודע ומפורסם בכל העולם כולו וקמלא כל הארץ קבדו.

והוא [מציאות השם] נודע גם כן על-ידי קבלת **מאמת השלם** ממש רבנו עליו השלום, כאשר אמר: (נדעתי היום והשבת אל לבבך כי ה' הוא האלקים בשמים מפעל ועל הארץ מתחת אין עוד דברים ד', ל"ט), ואמר: שמע ישאל ה' אלהינו ה' אהד דברים ו', ד'. והוא נודע

עמוד טס 403 ספר הברית > מהדורה חדשה ומורחבת >: הורוץ, פינחס אליהו בן מאיר (36) הודעס ע"י תכנת אוצר החכמה

עצמם מותר ליתן להם כמבואר ס"פ בן סורר ומורה ובימי רבי יחבא תורא להקרבה עד שבטלו רבי א' לאחת כמבואר בש"ס ומכ"ש הכא דאפילו נוי ע"ז ליכא אלא כמכבד ומרביץ לפני מ"מ הישראל אסור לעשות וצריך למסור נפש ע"ז אך יאמר לשכנו מלטני מן העוצר וצא עול תחתי ויעיין שיטת תוס' בע"ז (ע"א ע"ב) ומ"ש מעלתו שלא ישכנו ישראל באותו מבוי יעיין מ"ש רמב"ם בפה"מ (ע"ז י"ב) עיר שיש בה ע"ז וכו'.

וה' ירחם ויקבץ נדחינו בב"א
הכ"ד א"נ מש"ק ער"ח שבט תקצ"ג לפ"ק.
משה"ק סופר מפפ"דמ.

שו"ת יהודה יעלה (מסכ"י אסאד, חלק ג, יו"ד, סי' קט): לענ"ד הח"ס דוקא קאי על ארץ הודו שמשכבים בע"ז שלהם וכו' מנהג כל המדינה משמע שהי' כן עפ"י פקודת המושלים וכומרים כשעת השמד דמי לכן צריך למסור נפש ע"ז שכוונתם להעביר על הדת משא"כ במדינתנו אינו חק המדינה כ"א באיזו מקומות ולא עפ"י המושל אלא מרשעת שונאי ישראל והדלקת הנרות אצלם נמי רק אין כוונתם להעביר על הדת כ"א שיהודים ישמחו עמהם וזה מותר משום איבה כברמ"א (צו"ד ססי קמ"ח).

בן איש חי (שנה שני, פרשת מטעי, סעיף ט): מצוה על כל ישראל המוצא ע"ז שיבערנה ויאבדנה, ולפעמים ימצא חתיכות של נחושת או כסף וזהב או אבן וכיוצא ויש עליהם צורות ישנות וקורין אותם אנתיקה, אם ניכר בה סימן שנעשית לזכרון מכח הכתיבה שנמצא עליה לית לן בה, אבל אם ניכר בה איזה סימן שלא נעשית לזכרון אלא היא ע"ז, חייב כל ישראל הבאה לידו לבערה ולאבדה מן העולם, ובערי אינדיא גם בזה"ז ימצא שם עובדי ע"ז שעובדים לעץ ואבן, וחייב כל ישראל שתבוא לידו ע"ז שלהם לבערה ולאבדה.

המשנה ברורה בדפוסים הקדמונים, כתב הג"ה מחמת אימת הצנזור (סי' של ס"ק ט) וז"ל במדינת אינדיא שעד היום הם עובדי כוכבים ומזלות (כעת מחקו זה, אבל עכ"פ זה היה פשוט שאנשי הודו הם עובדי ע"ז).

הנה דבר זה מוסכם מן הגאונים ראשונים ואחרונים שאנשי הודו הם עובדי ע"ז, יש הבדל מה שורש הע"ז שלהם, אבל זה מוסכם שהם עובדי ע"ז, ואיך יעלה על הדעת לחפש היתרים בכיוון הזה לומר שאנשי הודו הם לא עובדי ע"ז.

השינויים שגרם להגרי"ש אלישיב לחזור מן ההיתר ולאסור

בשנת תש"נ כתב הרב אלישיב תשובה (קובץ משניות, ח"א סי' עו) על הפאות ונטה להתיר בתנאי שהמצאות הוא כפי שהציגו לפניו.

בשנת תשס"ד כתב שתי תשובות (קובץ משניות ח"ג סי' קים) לאסור את הפאות, וזה אחרי שהגיע השליח שלו הרב אהרן דוד דינר מלונדון שנסע לטירומלא לבדוק את הגילוח שם.

עובדים לבקר ולצאן, המצריים היו עובדים לצורת הצאן לפי שהיו יודעים כחו הגדול למעלה, שממנו העולם מתברך במין הצאן שהוא גדול הריח ורב התועלת בגזה ובולדות ובחלב, ולכבוד כחו ויסודו אשר למעלה שהוא מזל טלה לא היו אוכלים אותו כלל, וגם לא היו משתמשין בו להיות אנשי מצרים רועי צאן כיתר האומות, והוא שכתוב (נחלשים, מו, לד) "כי תועבת מצרים כל רועי צאן", וכן הכשדים היו עובדים לצורת בקר לפי שהבקר סבת החרישה שהוא קיום העולם, כענין שכתוב (משלי, יד, ד) "ורב תבואות בכח שור", ולפי שהיו יודעים בהכמתם כח הבקר ויסודו למעלה והוא מזל שור, לכך היו נוהגין איסור בשחיטת הבקר ולא היו אוכלין אותו, לכבוד כחו שממנו העולם מתברך במין הבקר, ועוד היום אנשי הודו נזהרים שלא ישחטו בקר.

עוד הרבה מקורות שאנשי הודו הם עובדי ע"ז

יסוד זה שאנשי הודו הם עובדי עבודה זרה כתוב גם במלבי"ם ונדע ביהודה וחתם סופר ובבן איש חי. **[טז]**

מלבי"ם זכריה (פרק יג פסוק ג): והיה ביום ההוא אכרית את שמות העצבים. עד שגם במותם לא יזכרו עוד, וגם את הנביאים הם נביאי הבעל שימצאו עוד בהודו חינא (=סין) ויאפאן שעובדים עדיין לגלולים.

מלבי"ם יחזקאל (פרק מו פסוק ט): לדעתי רמז בזה כי הגם שבעת ההיא תמלא הארץ דעה את ה' כמים יכסו על ים, בכ"ז יהיו דומים כמים המכסים את הים שיש מקומות עמוקים ומקומות בלתי עמוקים, כי הגם שכולם יכירו את ה' יהיה חילוף מדרגות בכמות ההשגה ואיכות ההשגה ועומקה, שכ"א ישיג כפי מדרגתו. והודיע לו כי אז יתחלקו האנשים אל ארבע מדרגות, א) אומות אשר ישארו עוד במעמד הסכלות הקדום שעבדו לכוכבים ומזלות כמו חינא ויאפאן ואנשי הודו, והם יקבלו מעט מידיעת ה' ויהיו המים מי אפסים.

שו"ת נודע ביהודה (מהדורה תניינא - ח"א סי' קים): מה ששאל באחד ממדינת הודו שמכר אליל ובעד המעות קנה שופר אם מותר לתקוע בו. הנה זה תליא באשלי רברבי דלדעת הפוסקים דחליפי חליפין מותרים א"כ השופר הזה מותר בהנאה דהמעות היו חליפי ע"ז והשופר חליפי חליפין. אבל לדעת הר"ן והרמב"ם גם חליפי חליפין אסורים א"כ השופר הזה אסור בהנאה ואיך יתקע בו התוקע.

שו"ת חתם סופר (חלק ג, יו"ד, סי' קג): לענין מה שמסבבי בארץ הודו בע"ז שלהם וכל הדרי' באותו המבוי צריכים להדליק נרות ויהודים הדריים שם אם אינם מדליקים הם בסכנה מפני ההמונים אעפ"י שע"ז זו אין עבודתה בכך ולא עוד אלא אפי' נרו' הדולקים בפני' אינו תקרובו' אלא נוי כמבואר בש"ע (י"ד סי' קמ"ט ס"ט) ועוד אפי' תקרובת עצמם כל שהוא להנאת

שחייבים עליו מיתה, וממילא זה נאסר מדין תקרובת, וחזר בו ממה שכתב בשנת תשי"ו.

(יש) שם בתשובה עוד נושאים לבטל היתר של הרב בעלסקי שרוצה לחדש שצריך הכנה לפני מעשה העבודה כדי לאסור מדין תקרובת אף שחייבים עליו מיתה, והרב אלישיב הפריך אותו מגמרא מפורשת בחולין (דף מ ע"ב) שאיי"צ שום הכנה, אלא העבודה עצמה אוסר בלי שום הכנה.

וי"ש שם עוד נושא שהרב אלישיב טוען שרוב השערות באים מן הטמפלים וגם לו יצויר שזה לא היה כך נאסר מדין קבוע).

ואני מעתיק התשובות משנת תשי"ו ולעומת זה משנת תשס"ד, עם הערות ביניים משלי:

הלך מתשובת שנת תשי"ו

קובץ תשובות (חלק 6 סימן ע"ו): הגה קיי"ל ביו"ד סי' קל"ט סעי' ב' דבר שאין מקריבין ממנו בפנים אינו נאסר מדין תקרובת אא"כ עשה ממנו כעין זביחה או כעין זריקה המשתברת, והוא דרך לעובדה באותו דבר אף על פי שאין דרך לעובדה בזה הענין כיצד עבדו שעובדים אותה שמקשקים לפני במקל ושיבר מקל לפני נאסר מפני ששבירת המקל דומה לזביחה אבל אם אין עובדים אותה במקל כלל אינו חייב ולא נאסר. לפי האמור, אין עובדים ע"ז שלהם בהקרבת שערות כלל, ואם כן גם אם הי' מתכוון המתגלח לעבוד בזה את הע"ז שלו, אכתי לא נאסר וכנ"ל.

[היינו שסובר שאין דרך לעבוד בזה ממילא מה שאין דרך עבודתו לא נחשב עבודה אף אם אדם פרטי כן חושב לעבוד, ואינו חייב מיתה].

קובץ תשובות (חלק 6 סימן ע"ו): מ"מ י"ל דזה דוקא בניסוך וה"ה שחיטה זריקה הקטרה דדבר הנעשה בפנים אבל דברים שלא שייכים בפנים ורק דנאסרים בגלל דדמי שבירה לזביחת בהמה ששובר מפרקתה וזה דוקא - כאמור לעיל - באופן שעובדין אותה בקשקוש מקל - וז"ל הריטב"א שם "דכיון דליכא עבודת מקל לפני היכי חשבינן לה כעין זביחה אלא דכיון שבכך עבודתה במקל הוא מקל לדידה כבהמה בפנים ומעתה היא שבירת מקל זה כזביחת מפרקת בהמה וחשיבא ליהוי תולדה דידה". ובזה ובכיוצ"ב שפיר י"ל דבעינן שתהי' דוקא בפני. וע' ריטב"א ע"ז דף נ"ט דמסתבר טעמייהו דר"י ב"ב וריב"ב שאין מנסכין אלא בפני ע"ז.

ולפי"ז במקרה דנן הרי אין מתגלחים אלא בחוץ לבית ע"ז.

[היינו שחשב אז שהכל נחשב שלא בפני הע"ז, וממילא גם אינו עבודה ואינו חייב מיתה].

קובץ תשובות (חלק 6 סימן ע"ו): בלאו כל הני מילי לפי המומחה הנ"ל - אין במעשה התגלחת שום סרך של עבודת עבודה לע"ז אלא הני עובדי אלילים רק מראים במעשה התגלחת עד כמה הם אדוקים בע"ז ושהם מוכנים להשחית ולאבד את היקר להם בגללם. אבל אין שום חלות שם ע"ז על עצם השערות.

מי שרואה הדברים החילוק בין התשובה משנת תשי"ו לתשס"ד, רואה בערך ארבע הבדלים בין מה שהציגו לו בשנת תשי"ו, למה שהציגו לו ונתברר לו בשנת תשס"ד, וזה מה שגרם לו לחזור ממה שכתב בשנת ת"ו.

[א] בשנת תשי"ו עדיין לא ראה דברי הרמב"ם בסה"מ (פ"ו ו) ובחינוך (מנז"ט) שעבודת הכמוש הוא מעביר שער לכמוש וחייב מיתה, וממילא חשב שאולי זה לא נחשב עבודה, ואילו בשנת תשס"ד ראה את זה ונתברר לו שזה עבודה וחייב מיתה.

[ב] בשנת תשי"ו חשב שמתגלחים דוקא שלא בפני הע"ז, היינו שלא לפני הפסל הגדול ואילו באולם שמתגלחים אין שם ע"ז וזה לא נחשב לפני ע"ז, וממילא אינו חייב מיתה. ואילו בשנת תשס"ד, נתברר לו שגם אולם שמתגלחים נחשב בפני הע"ז, ומה שלא מתגלחים לפני הפסל הגדול, יש בזה שאלות טכניות אבל לא עקרניות ובעיקר שגם באולם שמתגלחים זה לפני ע"ז ויש שם תמונות של ע"ז, וכל המקום והמתחם ומה ששייך לשם זה הכל נחשב לפני הע"ז, וממילא המגלח חייב מיתה.

[ג] בשנת תשי"ו חשב שרק המתגלחים חושבים לשם ע"ז ולא המגלחים, כי הם עושים רק בשביל שכן, וממילא אין זה עבודה ואינם חייבים מיתה. ובשנת תשס"ד נתברר לו שגם המגלחים מכוונים לשם ע"ז, ואפילו היה רק ספק היה אסור כמבואר בש"ך (פ"י קמ"א ס"ק 6 וס"ק ו), וכ"ש שיש כלל שסתם מין חושב לע"ז, ובהודו שהם אדוקים מאוד בע"ז נחשבים מין שסתם הכוונה לע"ז, חוץ מזה באמת נתברר ע"י השלוחים שהם אומרים לשם ע"ז עכ"פ בתחילת המשמרת.

[ד] בשנת תשי"ו היה הידיעה בא מאנשים שהם בעיקר חוץ מהודו ומתביישים לומר שיש שם באמת כוונה לע"ז, וממילא אינם חייבים מיתה. ואילו בשנת תשס"ד נתברר לו שבהודו באמת מכוונים לשם ע"ז וזה עבודה גמורה, וממילא חייבים מיתה.

בקיצור, עיקר הנקודה שנתברר לו בשנת תשס"ד שיש כאן עבודה שחייבים עליו מיתה, וממילא זה נכלל בכלל הדין ששובר מקל חייב ונאסר המקל מדין תקרובת מדין תולדות שחיטה, העיקר שזה עבודה שחייבים עליו מיתה ושיש כאן שבירה וממילא זה נאסר מתקרובת.

הרב אלישיב לא נכנס כלל בענין מטרה למה זה עבודה, ומה מתכוונים בזה אם זה הכענה או נתינה וכ"ו הוא כתב רק שזה עבודה וממילא זה נאסר מדין שבירת מקל.

וממילא מי שבא כעת לסמוך על התשובה של שנת תשי"ו להתיר הוא פשוט עושה שחוק מן הגאון, כי אחרי שנתברר לו המציאות ונתברר לו הראשונים שכתבו שזה עבודה שכבר היה לעולמים ממילא נתברר לו שזה עבודה

לפניה במקל ושיבר מקל לפניה, נאסר, מפני ששבירת המקל דומה לזביחה].

תשובה שניה לרב בעלסקי בשנת תשס"ד, בהלך הנוגע בני"ט

קובץ תשובות (תלק ג סימן קיט): אשר לטענה הראשונה, לפי"ד הרא"ד שליט"א עצם התגלחת, עבודתה בכך. וכנראה זה עפ"י"ש הרמב"ם בסה"מ מ' ל"ט (ה - ז), ו' זל"ש "ובתנאי שיעבוד כדרכה, כלומר בדבר שדרכה שתיעבד כו' כמו פוער לפעור וזורק אבן למרקוליס ומעביר שערו לכמוש".

ובזמן התגלחת הם מזכירים שם האליל. והמגלחים אמרו לו על אף שעושים בשביל קבלת שכר עבור התגלחת מ"מ אמרו הלוא גם הם מאלה הטמאים הרואים בזה פולחן לע"ז. ובכה"ג הדבר פשוט שאומרים בזה סתם עכו"ם לע"ז (ע' חולין י"ג) שהרי עצם מטרת המתגלחים היא לע"ז.

[היינו שגם המגלחים חושבים לשם ע"ז וזה עבודת ע"ז].

ואח"כ המשיך לדחות היתר של הרב בעלסקי שלענין לאסור בתקרובת צריך הכנה והזמנה, ודחה זה מן הגמרא חולין (דף מ"ט ע"ב) שאם חייב מיתה זה גם נאסר ואי"צ הכנה והזמנה.

הנה לא ביאר כלל מה מטרת הגילוח, מה שהיה חשוב אצלו בבירור המציאות ובירור הדין שזה נחשב עבודה מצד שכך היה הע"ז של כמוש, ומצד שהעדות שיש כאן עבודה ושזה לפני העבודה זרה, וממילא מכיון שיש בעבודה זו שבירה של השערות זה נאסר.

המתירים כגון הרב חיד"ו וייס רוצה לומר שאין כאן עבודה ולא חייב מיתה, וממילא לא נאסרו השערות ואם תמצא לומר שכן חייב מיתה, דוחקים לומר שהשערות לא נאסרו, אבל הרב אלישיב פשוט לו שחייב מיתה שזה עבודה וממילא מכיון שיש כאן עבודה וגם שבירה, ממילא גם נאסרו השערות

בירור שהפאה לא מהודו

[יה] ע"פ הכמות הענקית של שער שיוצא מן הטמפלים של הודו (8 טון ליום), בטמפלים יש איסוף ענקי מאוד במקום

אחד, ואילו משאר מקומות צריך לאסוף כל קבוצת שער מהרבה מקומות, וכן בטמפלים מגלחים כל השערות לעשות קרחת, ואילו בשאר מקומות משאירים כ-20 ס"מ שערות, וא"כ מן הטמפלים אין לך מצוי גדול מזה, ועי' מ"ב משנה ברורה סימן תסז ס"ק מט כי תולין במצוי בין להקל בין להחמיר ולא מקרי ספק כלל. וממילא כל שערות בעולם בחזקת שבאים מהודו מדין רוב ומצוי. ועי"פ המציאות שניתן לעשות משער הודו כל צבע ויופי של שער. והרבה

[היינו שאין כאן עבודה וממילא גם פטור ממיתה].

אכן כל דברינו סובבים והולכים עפ"י דברי המומחה הנ"ל. וכמובן שאין בידי לקבוע עד כמה דבריו מתאימים למציאות. כי לפי"ד כת"ר קיים הכחשות וסתירות בעצם מעשה התגלחת. והדבר טעון איפוא בירור גופא דעובדא היכי הוי.

בברכת התורה יוסף שלו' אלישיב

תשובה ראשונה משנת תשס"ד

קובץ תשובות (תלק ג סימן קיט): בענין הנ"ל כבר רבו מספור מה שדנו בזה ונעתיק בזה בקצרה מש"כ להעיר בזה כדלהלן.

ביסוד הדבר נאמר דכל שנראה לעיניים שענין זה שייך ונעשה לע"ז. ואנו מוצאים ענין ע"ז זו בעבודתה כמות שהיא היום נזכרת בראשונים בכמה וכמה דוכתי, והיינו שזאת היא עבודה מרכזית וחשובה מדור דור אצל הע"ז, ויש להניח שמאז כלל ד' שפת דור ההפלגה ונתפרדו ללשונותם במקומותם והיו עובדי ע"ז מתחילה ועד היום הזה, עובדים לאילים בעבודה זו ובענין זה, הרי תו ליכא לפקפק שמא עושים מעשה תגלחת כצורתה אצל מקום ההתאספות לע"ז שלהם, שלא לשם עבודה לע"ז.

[היינו שזה כן נחשב עבודה וחייב מיתה].

ולתריץ דיבורם, שכוונתם לא לשם עבודה לע"ז בזה. כפי שעושים זה אנשי יחסי החוץ שלהם גדוליהם ומנהיגיהם [בעיקר אלו הגרים בארצות אחרות] שמתביישים כלפי כל העולם בעבודה הנמיוזית והטפשית הזו. קשה מאד לקבל זה. זאת ועוד שהרי עתה באופן שנאספים שם במקום טומאתם דווקא! אומרים לפי תומם שכל מעשיהם הוא לשם הע"ז [וכן מוכח ממקצת מעשיהם אשר אכמ"ל], ואין לנו אלא דברי הגמ' דסתם עכו"ם לע"ז מכוין. (ועי' בב"י בטויו"ד סי' קכ"ג סוף סעיף א' ד"ה ואני תמה על דברי הרשב"ם, ועיי"ש סימן קמ"א ובש"ך שם סק"א וסק"ו ואכמ"ל).

[היינו שזה נחשב עבודה וממילא חייבים מיתה, ובא לאפוקי מה שחשב בשנת תשי"ג שאנשי יחסי חוץ רוצים מחמת הביוש לומר שאין כאן עבודה, וגם זה נקרא לפני הע"ז, (ומה שנעשה מחוץ לפסל הגדול, משום ששם יש לחץ עצום של אנשים, יותר מלי"ג בעומר במירון ולא שייך לעשות התגלחות שם)].

והנה להיות ע"ז [=על זה] שם תקרובת ע"ז, כבר נפסק בטור ו"שולחן ערוך" יורה דעה בסימן קל"ט דשבירת מקל דומה לזביחה וכו', והכא נמי הוי דומיא דזביחה.

[היינו אחרי שזה עבודה ממילא זה נאסר מדין תקרובת ע"פ הגמרא של שובר מקל חייב ונאסר, וכך נפסק בשו"ע (סי' קלט סעי' א): כיצד, עבודת כוכבים שעובדים אותה שמקשקשים

ואילו בתקרובת עובר. ונמצא שהמראה יופי תקרובת לרבים, מכשיל את הרבים (יו"ד סי' קמ"ג סעי' טו).

(ה) המוכר חזיר לא נתפסו הדמים, ואילו המוכר תקרובת נתפסו הדמים, וי"א גם תחליפי תחליפין [נתוספתא (קידושין ד' ח'), שו"ע (יו"ד סי' קמ"ה סעי' ט), רמב"ם (הל' אישות פ"ה הל' ב')].

(ו) פועל שעובד בחזיר לא נאסר שכרו, ואילו פועל שעובד בתקרובת נאסר שכרו. (פ"ז דף ס"ג ע"א ודף י"ט ע"ג). ונ"מ לגבי סורקת פאה.

(ז) אכילת חזיר אינו בכלל יהרג ואל יעבור, ואילו תקרובת י"א שהוא בכלל יהרג ואל יעבור [שו"ע (סי' קנה סעי' ג) בשם י"א, ועיי' בביאור הגר"א (ס"ט) שזה דעת הרמ"א]].

(ח) אשה שאוכלת חזיר אין הבעל עובר, אבל בתקרובת עובר גם הבעל משום לא תביא תועבה אל ביתך, וממילא לא שייך בזה אין בידו למחות, או מוטב שיהיו שוגגין. [ועיי' במאמר "יבדני לא תביא תועבה אל ביתך"].

(ט) המשכיר בית למי שאוכל חזיר, אין המשכיר עובר, אבל המשכיר בית למי שיש לו תקרובת, עובר גם המשכיר אם זה בא"י. [עיי' (דף ס"א ע"א), רמב"ם (י' ד'), שו"ע (יו"ד סי' ק"ד סעי' ט), ועיי' ש"ך (ס"ק ז')].

(י) באכילת חזיר לא כתוב שמביא חרון אף ה', אבל בתקרובת כתוב (דברים, י"ג, י"ח) וְלֹא יִדְבַק בְּיָדְךָ מְאוּמָה מִן הַחֶרֶם לְמַעַן יָשׁוּב ה' מִחֲרוֹן אָפוּ וְנָתַן לְךָ רַחֲמִים וְרַחֲמָךְ וְהִרְבֵּךְ כְּאֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאַבְרָהָם.

שטענו שיודעים להכיר, אחרי בדיקה נתגלה טעותם. אין עצה להיות בטוח שהשער לא מהודו, אלא בהשגחה משעת גזיזה, או שער סינטיטי [ויש להביא למעבדה של בדיקת שעטנז לבדוק שאין בה תערובת של שער אמיתי].

(הרבה דברים כתבנו בקונטרס **תקרובת עבודה זרה**. הנושא של יציאה לרחוב בפאה לנשואה, לא נידון במאמר הזה, ועיי' במאמר **מהנהגה כקמחית לתקרובת עבודה זרה**).

חומר הנאה מתקרובת ע"ז יותר מאכילת חזיר ונבילה

[י"ט]

(א) חזיר יש רק מלקות אחד. ואילו בהנאה מתקרובת יש שני מלקות, לא תביא תועבה, ולא ידבק בידך מאומה מן החרם (רמב"ם הל' ע"ז פ"ז הל' ב'). ויש גם שתי מצוות עשה, שקץ תשקצנו ותעב תתעבנו, וכן במצוות ביעור ע"ז (פ"ז הל' א').

(ב) חזיר מותר בהנאה, ואילו תקרובת אסור בהנאה.

(ג) המשהה חזיר בביתו אינו עובר איסור, ואילו המשהה תקרובת בביתו עובר משום לא תביא תועבה אל ביתך (פ"ז הל' ד').

(ד) המסתכל על בשר חזיר להנות מיופיו אינו עובר איסור,

נכתב בעזרה"ת ע"י מוריניו הרב שליט"א

י"ט מנחם אב תשפ"א

ניתן להשיג את הגליונות גם באתר 'בריתי יצחק'
וכן בדואר אלקטרוני TALMIDIM2@GMAIL.COM

מכתב הגר"י אפרתי שליט"א
שנכתב בציוויו של שר התורה הגר"ח קנייבסקי שליט"א
פורסם ביתד נאמן, ג' אלול תשע"ט

RABBI JOSEPH I. EFRATI

Head of The Institute for Advanced
Studies in Halacha for Agricultural Settlements

יוסף י. אפרתי
ראש כיהמ"ד הגבוה להלכה
בהתיישבות החקלאית

בס"ד תמוז תש"ע

בציווי מן כהני הגז"ח קניבסקי
שליט"א - ה"ח שם אכתוב הוראת
מן כהני הגז"ח שליט"א לצוקל -

השערה המיוקא מקת"ע באר"י
הוא ה"ח שליט"א בקוב"ע
ומשם הוא נפוס במקומות הרבה.

יוסף י. אפרתי

שריאל רוזנברג

ראב"ד בית דין צדק - בני ברק
רב שכונת רמת דוד (פרדס ברמן)
בני ברק

בס"ד, ליומאן ג.א.ה.

כבר יצאה הוראה בשנת תשס"ד מגדולי הפוסקים בא"י זצ"ל כי יש חשש איסור תקרובת ע"ז בשיער הנגזז במקומות הע"ז בארץ הודו, ואסור להשתמש בפאות נכריות המיוצרות משער זה.

במשך השנים נעשו מאמצים להשיג שער שיהא ברור שהוא ממקו"א ולא מבתי הע"ז, אך בכל מה שנעשה לא הצליחו עדיין להשיג שער שהוא בודאי כשר. וע"כ מי ששואל לדעתי, אני מורה לו להשתמש רק בשיער סינטטי ולא בשיער אדם.

(וכמובן שהפאה צריכה להיות לפי כללי הצניעות, ולא כדרך הפרוצות ח"ו. ואין מכתבי זה נוגע לפולמוס אם יש חשש מראית העין בכיסוי הראש ע"י פאה נכרית).

שריאל רוזנברג
ראב"ד בית דין צדק

סיני הלברשטאם

רב שיכון ג' ב"ב

כבוד אבירי אגודת ישראל וכלל ישראל
ואם באתיכם את התינו הפייסות למען
תקשר יא זה חשב על, ונאמר'ה

סיני הלברשטאם

חיים פסח הורוביץ

חבר בד"צ מחזיקי הדת
ודומ"צ דחסידי בעלזא אשדוד

דומ"צ בד"צ בד"צ ב"ב
חיים פסח הורוביץ
הורוביץ פסח הורוביץ
החסידי בעלזא אשדוד *

מסעוד בן שמעון

רב העיר ב"ב

מסעוד בן שמעון

משולם משולמי

דומ"צ בעיר ב"ב

משולם משולמי

מנחם מנדל לובין

רב שכונת רמת אהרון ודומ"צ בד"צ ב"ב

מנחם מנדל לובין
דומ"צ בד"צ ב"ב

אליהו פוזן

דומ"צ בד"צ ב"ב

אליהו פוזן

משה מרדכי קארפ

רב הגבעה הצפונית קרי"ס

משה מרדכי קארפ

יעקב אברהם כהן רב שכונת הצפון ירושלים עיה"ק ת"ו

ומח"ס "עמק המשפט" זכויות יוצרים ועוד

הדברים פשוטים וברורים להלכה, ולא אמנע מלהביע את צערי שמי יודע אם לא זה הדבר שמעכב הגאולה, שכבר כ"כ הרבה שנים היו סמני גאולה וחבלי משיח המבוארים בגמ' ועדיין לא נושענו. ולפני שנים רבות היתה התעוררות גדולה בנושא וכל בני היהדות החרדית נשמרו בזה עד שפרצו בה פרצות ואכמ"ל. ועוד השי"ת ויערב רוח טהרה רוח קדושה רוח צניעות וניגאל במהרה. יעקב אברהם כהן